

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

ДО ЗАХИСТУ
завідувач кафедри світової
політики, дипломатії та
туристичного бізнесу
доц. Парфіненко А.Ю.

Кваліфікаційна робота **бакалавра**

на тему: «Вплив діджиталізації на міжнародне співробітництво
держав Європи і США»

Виконала: студентка 4 курсу групи УК-41
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»

Лук'янова Наталя Сергіївна

(прізвище та ініціали)

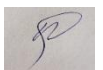
Керівник: д.іст.н., проф. Лиман С. І.

(прізвище та ініціали)

Рецензент:

д.н. з держ. упр., проф. Солових В. П.

(прізвище та ініціали)

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою: _____

кількість балів: _____

Голова Екзаменаційної комісії

Вялієв Фаріз Тейюб огли

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Харків – 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Інститут Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень) перший (бакалаврський)

Напрямок підготовки _____

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
світової політики,
дипломатії та
туристичного бізнесу
доц. Парфіненко А. Ю.

«____» _____ 2025
року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ БАКАЛАВРСЬКУ РОБОТУ (ПРОЄКТ)

Лук'янової Наталі Сергіївни

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи «Вплив діджиталізації на міжнародне співробітництво
держав Європи і США»

керівник роботи Лиман Сергій Іванович, д. іст. н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від №4001-5/869 від 02.04.2025

2. Строк подання студентом роботи 25.05.2025 р.

3. Перелік питань, які потрібно розробити

Вивчити діджиталізацію як об'єкт наукових досліджень; розглянути понятійно-категоріальний апарат дослідження діджиталізації; проаналізувати історії розвитку діджиталізації та її соціально-економічного і політичного

контексту; дослідити вплив діджиталізації на політичні трансформації;
визначити вплив діджиталізації на розвиток міжнародного співробітництва

між державами ЄС та США; дослідити законодавчу базу діджиталізації в Україні; оцінити перспективи розвитку діджиталізації в Україні та світі.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Розділ 1. Теоретико-методологічні основи та джерельна база дослідження
2	Розділ 2. Вплив діджиталізації на політичні трансформації і міжнародне співробітництво

5. Дата видачі завдання 15.09.2024 р. _____

Студентка

_____ підпис _____

Н. С. Лук'янова
ініціали, прізвище

Керівник роботи

_____ підпис _____

С.І. Лиман
ініціали, прізвище

АНОТАЦІЯ

Лук'янова Н.С. Вплив діджиталізації на міжнародне співробітництво держав Європи і США. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2025. 68 с.

Робота присвячена дослідженню діджиталізації як чинника політичної трансформації та міжнародного співробітництва в умовах цифрової епохи. Об'єктом дослідження є діджиталізація як глобальний процес, що охоплює впровадження цифрових технологій у політичні, економічні та соціальні сфери сучасного суспільства. Предметом дослідження виступає вплив діджиталізації на процеси політичної трансформації, зокрема реформування систем управління та форм політичної взаємодії, а також на розвиток міжнародного співробітництва у контексті цифрової інтеграції.

У роботі висвітлено теоретичні засади діджиталізації, її категоріальний апарат та етапи еволюції – від оцифрування до цифрової трансформації. Визначено ключові соціально-економічні та політичні передумови цифрових змін, а також їхній вплив на структуру сучасного управління. Проаналізовано, як діджиталізація змінює політичні процеси, сприяє прозорості урядування, залученню громадян до прийняття рішень та боротьбі з корупцією. Особливу увагу приділено аналізу стратегій цифрового розвитку країн Європейського Союзу та США, включно з цифровим урядуванням, захистом даних, кібербезпекою та цифровою дипломатією.

Також розглянуто досвід України у впровадженні цифрових технологій – зокрема, нормативну базу та приклад застосунку «Дія» як елементу цифрової держави. Визначено ключові перспективи та виклики цифрової трансформації, серед яких — розвиток інфраструктури, подолання цифрової нерівності, безпека даних і регуляторні аспекти.

Результати дослідження свідчать, що діджиталізація є важливим інструментом модернізації політичних систем і чинником формування нових моделей міжнародної взаємодії. Її ефективне впровадження потребує стратегічного планування, міжнародної координації та правового забезпечення.

Ключові слова: *діджиталізація, цифрова трансформація, міжнародне співробітництво, політична система, електронне урядування, Європейський Союз, США, цифрова дипломатія, Україна, «Дія».*

ANNOTATION

Lukianova N.S. The Impact of Digitalisation on International Cooperation between European Countries and the USA. Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University, 2025. 68 p.

The paper examines digitalisation as a catalyst for political transformation and international cooperation in the digital era. The object of the study is digitalisation as a global process encompassing the implementation of digital technologies in the political, economic, and social spheres of modern society. The subject of the research is the impact of digitalisation on political transformation processes, particularly the reform of governance systems and forms of political interaction, as well as the development of international cooperation in the context of digital integration.

The study presents the theoretical foundations of digitalisation, its conceptual framework, and stages of evolution – from digitisation to full digital transformation. It identifies the key socio-economic and political preconditions of digital change and their influence on the structure of modern governance. The thesis analyses how digitalisation transforms political processes, enhances government transparency, facilitates citizen engagement in decision-making, and contributes to combating corruption. Special attention is given to the analysis of digital development strategies in the European Union and the United States, including digital governance, data protection, cybersecurity, and digital diplomacy.

The work also examines Ukraine's experience in implementing digital technologies, particularly the legal framework and the case of the "Diia" application as an element of a digital state. Key prospects and challenges of digital transformation are outlined, including infrastructure development, bridging the digital divide, data security, and regulatory issues.

The research concludes that digitalisation is a vital tool for the modernisation of political systems and a key factor in shaping new models of international interaction. Its effective implementation requires strategic planning, global coordination, and robust legal regulation.

Keywords: digitalisation, digital transformation, international cooperation, political system, e-governance, European Union, USA, digital diplomacy, Ukraine, Diia.

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Теоретико-методологічні основи та джерельна база дослідження	7
1.1. Діджиталізація як об'єкт наукових досліджень	7
1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження	11
1.3. Історія розвитку діджиталізації та її соціально-економічний і політичний контекст	19
Розділ 2. Вплив діджиталізації на політичні трансформації та міжнародне співробітництво	30
2.1. Діджиталізація як фактор політичних трансформацій	30
2.2. Міжнародне співробітництво та цифрова політика держав Європи і США	42
2.3. Законодавча база діджиталізації в Україні	50
2.4. Перспективи та виклики розвитку діджиталізації в Україні та світі	56
Висновки	67
Список використаних джерел	71
Додатки	79

ВСТУП

Сучасний світ переживає епоху стрімкої цифрової трансформації, що докорінно змінює всі аспекти суспільного життя, включаючи політичну сферу та міжнародні відносини. Діджиталізація стає не лише технологічним процесом, але й потужним чинником, який впливає на трансформацію політичних інститутів, взаємодію між державами та формування нових форматів міжнародного співробітництва.

Цифровізація стала невід'ємною частиною повсякденного життя. Її ефективність розкривається у взаємодії з людьми, які її створюють, формують і використовують. Таким чином, за останні десятиліття відбулися далекосяжні зміни в багатьох сферах життя суспільства. За умов глобалізації діджиталізація буденних процесів та цифрові технології відіграють важливу роль у підвищенні прозорості управління, активізації громадянського суспільства, а також у зміцненні інтеграційних процесів між державами. Однак діджиталізація не обмежується лише технологічними аспектами. Вона глибоко впливає на повсякденне життя людей, на їхню ідентичність як особистостей, членів соціальних груп та суспільства в цілому.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю осмислення проблеми трансформування державного апарату та політичних процесів шляхом діджиталізації та більш широкого використання цифрових технологій, а також глибокий розгляд ролі діджиталізації як ключового чинника політичних трансформацій у сучасному світі та її впливу на розвиток міжнародного співробітництва, а саме виклики й переваги феномену цифровізації.

Тема діджиталізації як фактора політичної трансформації та розвитку міжнародного співробітництва є об'єктом значної уваги з боку дослідників, організацій і міжнародних інституцій.

Об'єктом дослідження бакалаврської роботи є діджиталізація як глобальний процес.

Предметом дослідження бакалаврської роботи виступає вплив діджиталізації на процеси політичної трансформації, зокрема реформування систем управління та форм політичної взаємодії.

Метою бакалаврської роботи є оцінка впливу цифровізації на політичні процеси та розвиток міжнародного співробітництва, зокрема визначення позитивних та негативних аспектів феномену діджиталізації та аналіз ключових викликів, які провокує широке застосування цифрових технологій у політичних процесах.

У процесі дослідження розв'язувалися наступні **завдання**:

- вивчити діджиталізацію як об'єкт наукових досліджень;
- розглянути понятійно-категоріальний апарат дослідження діджиталізації;
- проаналізувати історії розвитку діджиталізації та її соціально-економічного і політичного контексту;
- дослідити вплив діджиталізації на політичні трансформації;
- визначити вплив діджиталізації на розвиток міжнародного співробітництва; дослідити законодавчу базу діджиталізації в Україні;
- оцінити перспективи розвитку діджиталізації в Україні та світі.

Методологія дослідження ґрунтується на сукупності теоретичних підходів і методів, які дозволяють комплексно аналізувати вплив цифрових технологій на глобальні політичні процеси, серед них загальнотеоретичні, експлікативні та конструктивні методи. Загальнотеоретичні методи, такі як аналіз і синтез, порівняння та спостереження, дозволяють узагальнити основні тенденції діджиталізації. Експлікативні методи, зокрема контент-аналіз і івент-аналіз, дають змогу глибше вивчити вплив цифрових технологій на політичні процеси. Для оцінки можливих напрямків розвитку міжнародного співробітництва в умовах глобальної цифровізації нами було застосовано методи системного аналізу та побудови сценаріїв. Така

комбінація методів дає змогу комплексно дослідити політичні трансформації, що відбуваються під впливом діджиталізації, і виявити її потенціал у розвитку міжнародних відносин.

Дослідження ролі цифрових технологій у міжнародних відносинах започаткував Джозеф Най (2011), який у своїх роботах зосередився на понятті «кіберсили» як нової форми м'якої сили, що впливає на глобальні процеси. У цьому контексті важливий внесок також зробила робота Стефана Рамезоль та Хольгер Берг (2019) «Спрямування цифровізації у правильному напрямку: ключові моменти для науки та політики». Автори розглядають питання розробки стратегій для ефективного використання цифровізації в політичній сфері, акцентуючи увагу на потребі гармонізації наукового підходу та політичних дій [45].

Значна низка досліджень присвячена темі впливу діджиталізації на демократичні процеси та розвиток політичних структур, таких яких демократичні об'єднання, за умови цифровізації процесів. Цій темі присвячені роботи Franziska Martinsen „Wissen - Macht - Meinung: Demokratie und Digitalisierung” [30]; Wagner B., Ferro C., Gsenger R. “Democracy and digitalisation: handbook” [49]. Зокрема, роль цифровізації була розглянута у сфері штучного інтелекту [4] та в контексті України [53].

Попри наявність широкого спектра досліджень, досі залишаються недостатньо розкритими аспекти інтеграції цифровізації в механізми багатостороннього співробітництва. Це вимагає подальших міждисциплінарних досліджень, які враховували б технологічні, політичні та соціальні аспекти цифрової трансформації.

Інформаційною базою дослідження слугували роботи таких авторів, як Magdalena Musiał-Karg і Óscar G. Luengo (2021), які аналізують вплив діджиталізації на демократичні процеси в Європі [37], а також звіт German Advisory Council on Global Change (2019), що досліджує загальні тенденції цифровізації [6]. До джерельної бази роботи також входять звіти міжнародних організацій, таких як Європейська комісія [3;4] та ООН [71-73],

а також статті в медіа, зокрема Forbes і Bloomberg [57], які висвітлюють сучасні тенденції в галузі діджиталізації. Джерельну базу дослідження також доповнюють інтерв'ю, проведені в його межах. Зокрема, було проведено інтерв'ю з фразу Айлін О'Салліван – членкинею міської ради Франкфурта-на-Майні, уповноваженою з питань громадянського суспільства, цифровізації та міжнародних справ, а також з доктором політичних наук і соціології Стефаном Зьонгеном – підприємцем, публічним спікером і активним громадським діячем у місті Франкфурт-на-Майні (Додаток А; Додаток Б).

Джерельну базу дослідження також складають тези конференції Лук'янової Н. С. присвячені аналізу діджиталізації як чинника соціальних і політичних змін, зокрема її впливу на суспільство та законодавчу базу в Україні, представлені в межах дистанційної Всеукраїнської науково-практичної конференції «Стратегічні пріоритети європейської та світової політики: дипломатія, економіка, туризм» (24 квітня 2025 року, м. Харків) [14].

Недоліками джерельної бази виступають обмежена доступність матеріалів щодо методів та законодавчої бази процесу цифровізації в Україні, а також загальний характер деяких публікацій, що не завжди дають глибоке розуміння механізмів взаємодії цифрових технологій і політичних процесів.

Робота складається зі вступу, 2 розділів, висновків; містить 70 сторінок тексту, 3 рисунків, 3 таблиць, 2 додатки. Список джерел включає 49 найменувань літератури, 24 електронні публікації.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛГІЧНІ ОСНОВИ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Діджиталізація як об'єкт наукових досліджень

Діджиталізація є одним із ключових факторів сучасного політичного, економічного та соціального розвитку. Цей процес виступає об'єктом багатьох наукових досліджень, та як феномен процес цифровізації розглядається з різних точок зору, що зумовлено багатогранністю його впливу на суспільство. Вчені аналізують діджиталізацію як інструмент модернізації державного управління, засіб активізації громадянської участі та чинник економічної конкурентоспроможності.

Зокрема, праця М. Мусіал-Карг, О. Г. Луенго «Цифровізація демократичних процесів у Європі: Південна та Центральна Європа в порівняльній перспективі» [37] присвячена дослідженню цифровізації демократичних процесів у Європі, наголошуючи на тому, що діджиталізація сприяє більшій відкритості урядів та залученню громадян до політичного процесу. Водночас Р. Шмідт та Б. Кляйн у своїй роботі «Що цифровізація робить з політикою?» [43] зосереджують увагу на викликах, які виникають у результаті цифрової трансформації політичних інститутів, зокрема на проблемах кібербезпеки та ризиках цифрового авторитаризму. Такі контрастні погляди підкреслюють можливості та водночас виклики, що виникають завдяки процесу діджиталізації. Подібність у підходах дослідників полягає в тому, що вони визнають цифровізацію потужним фактором політичної трансформації. Проте їхні погляди різняться щодо наслідків цього процесу: одні вбачають у ньому лише позитивні можливості для демократії, тоді як інші наголошують на потенційних загрозах. Таким чином, більш широке застосування цифрових технологій на міжнародному й політичному рівнях потребує всебічного дослідження.

Поштовхом у дослідженнях ролі цифрових технологій у міжнародних відносинах стали роботи Дж. Ная «М'яка Сила» та «Майбутнє сили» [32, 33]. У своїх роботах автор зосередився на понятті «кіберсили» як нової форми м'якої сили, що впливає на глобальні процеси. У своїй книзі «Майбутнє сили» (The Future of Power) Дж. Най стверджує, що властиві кібернетичному простору риси зменшують відмінності в силі між політичними гравцями, що слугує яскравим прикладом розсіювання сили, яке характеризує глобальну політику в цьому столітті [33].

У цьому контексті важливий внесок також зробила робота С. Рамезоль та Х. Берг «Спрямування цифровізації у правильному напрямку: ключові моменти для науки та політики» [45]. Автори розглядають питання розробки стратегій для ефективного використання цифровізації в політичній сфері, акцентуючи увагу на потребі гармонізації наукового підходу та політичних дій. Задля стабільного трансформування соціально-політичного простору цифровізація має відбуватися одночасно у декількох сферах, а саме це промислова трансформація, соціально-технологічні інновації, оновлення інформаційних процесів тощо. Водночас невід'ємним кроком такої трансформації є зосередження уваги на тому, щоб екологічний слід цифровізації був ключовим екологічним питанням та не нехтувався під час впровадження масштабних технологічних змін. Цифровізація відкриває багато можливостей для зменшення енергоспоживання та впливу на навколишнє середовище, а також викидів парникових газів, і ці можливості потрібно використовувати послідовно. Однак цифровізація також має екологічну ціну [45]. Таким чином, цифровізація постає не самостійним явищем, а послідовним процесом, який потребує постійного обслуговування й нагляду, так само як і кожен із рівнів трансформації.

На рівні міжнародного регулювання діджиталізація є предметом численних нормативних документів. «Цифровізація набирає обертів і змінює та впливає на світ ХХІ століття, як жодна інша динаміка змін до цього часу. Тому, вирішення її впливу та одночасне формування самої цифровізації є

ключовим завданням для досягнення глобально сталого перетворення», – зазначає німецька консультативна рада з глобальних змін (WGBU) [6].

Зокрема, Європейська комісія у 2018 році прийняла Координований план з розвитку штучного інтелекту [4], який визначає основні напрямки цифрового розвитку в Європі. Європа наразі відстає у приватних інвестиціях в ШІ. Без значних зусиль ЄС ризикує втратити можливості, які пропонує ШІ, зіткнутися з відтоком мізків і стати споживачем рішень, розроблених в інших країнах. Саме тому європейська стратегія в галузі ШІ ставить амбітні, але реалістичні цілі: збільшення приватних та державних інвестицій в ШІ, створення єдиної бази даних, розробка етичних принципів, забезпечення інноваційно дружнього правового середовища, адаптація програм навчання для кращої підготовки суспільства до ШІ тощо [4].

Крім того, Організація Об'єднаних Націй у Дорожній карті цифрової співпраці [72] акцентує увагу на необхідності глобального регулювання цифрових технологій задля забезпечення сталого розвитку. Підходи до дослідження діджиталізації з боку міжнародного регулювання свідчать про необхідність більш глибокого розгляду феномену, а саме сфер та умов його впровадження.

Значна низка досліджень в галузі цифровізації присвячена темі впливу діджиталізації на демократичні процеси та розвиток політичних структур, таких як демократичні об'єднання. Цій темі присвячені роботи Ф. Мартінсен «Знання - Сила - Думка: Демократія та цифровізація» [30]; Б. Вагнер, К. Ферро, Р. Гсенгер «Демократія та цифровізація: посібник» [49]. Франціска Мартінсен підходить до дослідження діджиталізації з боку філософії та політики водночас. Авторка досліджує чи справді виконує цифровізація свою обіцянку забезпечити рівний доступ до інформації та надати голос усім людям. У роботі розглянуто як потенціал цифрових технологій для зміцнення демократії, так і можливі загрози, які вони можуть нести. На думку авторки, технологічні та соціальні науки, а також підходи політичної теорії відображають потенціал цифровізації для стійкої демократії

у всесвітній мережі, а також можливу динаміку, яка загрожує демократії [30]. Посібник Б. Вагнер, К. Ферро, Р. Гсенгер натомість прагне надати практичні рекомендації щодо інтеграції цифрових технологій у проекти розвитку, підкреслюючи важливість обережного та обґрунтованого підходу до цифровізації [49]. Незважаючи на спільну точку зору авторів щодо впливу цифровізації на демократію, у роботі Ф. Мартінсен розглядаються як потенційні переваги, так і ризики цифровізації для демократії, з акцентом на критичному аналізі та рефлексії, а посібник Вагнера та співавторів надає конкретні приклади, рекомендації та інструменти для інтеграції цифрових технологій у проекти розвитку, підкреслюючи важливість дотримання прав людини та демократичних принципів. Дослідження поглядів обох науковців є релевантним під час дослідження доцільності застосування діджиталізації на державному та міжнародному рівнях [49].

В Україні цифровізація регулюється низкою законодавчих актів, серед яких ключове місце займає Закон України «Про електронні довірчі послуги» [1], що визначає правові основи функціонування цифрових технологій у державному управлінні. Одним з ключових пунктів постає питання забезпечення захисту персональних даних громадян та здійснення контролю за прозорістю та відкритістю у сферах електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг. Також значну роль відіграє ініціатива та застосунок «Дія», що забезпечує інтеграцію цифрових послуг у публічний сектор [55]. На державному рівні на разі впроваджена не тільки цифрова обробка персональних даних, а також залучення громадян та підвищення рівня ознайомленості з процесами та рівнями цифрової трансформації.

Попри наявність широкого спектра досліджень, досі залишаються недостатньо розкритими аспекти інтеграції цифровізації в механізми багатостороннього співробітництва. Це вимагає подальших міждисциплінарних досліджень, які враховували б технологічні, політичні та соціальні аспекти цифрової трансформації.

Під час більш глибокого дослідження феномену цифровізації державного сектору та міжнародного співробітництва все найчастіше постає контroversійне питання екологічного співіснування діджиталізації та демократичного суспільства. Даний процес має передбачати всебічний захист та обробку даних на такому рівні, щоб громадяни могли вільно надавати державі доступ до інформації, адже цифрова трансформація суспільства та державного сектору неможлива без двостороннього дозволу. Таким чином цифровізація демократичного суспільства слугує більш складним явищем, що потребує всебічного аналізу.

Отже, діджиталізація як об'єкт наукових досліджень охоплює широкий спектр підходів та нормативної бази. Як об'єкт дослідження цей процес можна розглядати з боку його впливу на суспільство, економіку, промисловість, державний сектор і міжнародну співпрацю тощо. Цифровізація є водночас можливістю і викликом для сучасного світу, а її ефективна реалізація потребує комплексного підходу з урахуванням міжнародного досвіду, національних особливостей, політичної системи, культури та етнічних особливостей країни.

1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження

У процесі аналізу діджиталізації як фактора політичної трансформації та розвитку міжнародного співробітництва необхідно чітко визначити основні поняття, що формують концептуальну основу дослідження. Цифровізація суттєво впливає на функціонування політичних інститутів, механізми державного управління, форми громадянської участі та характер міжнародних відносин. Для системного розгляду впливу діджиталізації на політичні процеси важливо уточнити зміст таких ключових категорій, як «діджиталізація», «цифрова трансформація», «електронне урядування», «цифрова демократія», «кібербезпека» та інших, що дозволяють розкрити сутність цифрових змін у політичній сфері.

Визначення терміну «діджиталізація» використовується у багатьох сучасних наукових дослідженнях, як вітчизняних, так і іноземних. Але немає консенсусу щодо єдиного визначення поняття. Термін «діджиталізація» дедалі частіше з'являється в наукових дослідженнях, статтях і засобах масової інформації. Вперше він увійшов у вжиток у середині ХХ століття разом із розвитком електронно-обчислювальної техніки [8, с.32]. Сьогодні цю концепцію досліджують не лише науковці, а й підприємці та працівники, які сприймають її по-різному: від захоплення новими можливостями до занепокоєння через ризик втрати роботи.

У вузькому значенні діджиталізація означає переведення різних видів інформації в цифровий формат. У ширшому контексті вона охоплює процеси, що впливають на бізнес, економіку та суспільство загалом. [8, с.32].

Під час більш глибокого дослідження процесів оцифрування, діджиталізації/цифровізації та цифрової трансформації, незважаючи на спорідненість у звучанні та частому використанні цих понять як синонімічних, варто чітко розмежовувати та розуміти відмінності цих трьох процесів.

Згідно з Оксфордським словником англійської мови, оцифрування (від англ. digitization) – це процес трансформації даних у цифровий формат, доступний для зчитування та обробки комп'ютером [69]. Хоча подане визначення досить коротке й не охоплює всі аспекти діджиталізації, воно дозволяє виокремити її ключові складові. Зокрема, діджиталізація є процесом, спрямованим на перетворення інформації, а також нерозривно пов'язана із застосуванням сучасних технологій, цифрової інфраструктури, хмарних сервісів, електронних баз даних тощо.

Поняття діджиталізації на технологічному рівні охоплює передусім два процеси: перетворення інформації в машинозчитувані дані з подальшим їх збереженням, а також обробку, передачу й комбінування цих даних. Завдяки цьому відбувається трансформація таких форматів, як текст, мова чи зображення, роблячи їх доступними для людського сприйняття. Ці процеси

здійснюються автоматизовано та в мережевому середовищі за допомогою комп'ютерів, програмного забезпечення та Інтернету [63]. Отже, оцифрування – це просто процес перетворення та/або представлення чогось нецифрового (інші приклади включають сигнали, медичні записи, дані про місцезнаходження, посвідчення особи тощо) у цифровий формат, який потім може бути використаний обчислювальною системою для різних цілей. У контексті політичних змін це означає, наприклад, оцифрування державних архівів, створення електронних баз даних або запровадження електронного документообігу. Це лише перший крок, що дає технічну основу для подальших змін.

Другий термін – цифровізація (від англ. digitalization). Хоча його часто використовують як синонім оцифрування (а також цифрової трансформації), насправді цифровізація означає інший процес [26]. «Оцифрування та цифровізація – це два концептуальні терміни, які тісно пов'язані між собою і часто використовуються як синоніми в різних літературах. Однак є аналітична цінність у чіткому розрізненні цих двох понять», – зазначають Скотт Бреннон і Даніель Крейс [64].

Цифровізація (від англ. digitalization) означає впровадження цифрових технологій у всі сфери життя — від міжособистісної комунікації до промислового виробництва, від побутових предметів до дитячих іграшок та одягу. Вона передбачає перехід від традиційних біологічних і фізичних систем до кібербіологічних та кіберфізичних, які поєднують фізичні та обчислювальні компоненти. Це також зміщення багатьох видів діяльності з реального світу у віртуальний простір. Цифровізація є одним із ключових чинників розвитку світової економіки на найближчі 5-10 років [53].

Ще одне визначення цього поняття наводиться в Енциклопедії інформаційних наук і технологій, де зазначається, що цифровізація – це інтеграція цифрових технологій у повсякденне життя суспільства шляхом оцифрування всього, що може бути оцифроване. Вона передбачає комп'ютеризацію систем і робочих місць, роблячи їх більш зручними та

доступними [18]. Отже, під цифровізацією у політичному контексті можна розуміти використання цифрових технологій для заміни існуючих процесів і ролей у політичній системі. Наприклад, впровадження електронного голосування, цифрових платформ для громадських консультацій або автоматизація державного управління. Це сприяє підвищенню ефективності роботи державних інституцій, проте не гарантує глибоких політичних змін.

Цифрова трансформація (від англ. digital transformation) – це глибока зміна бізнесової та організаційної діяльності, процесів, компетенцій і моделей для повного використання змін і можливостей, що виникають завдяки поєднанню цифрових технологій та їхньому зростаючому впливу на суспільство. Вона здійснюється стратегічно та пріоритетно, враховуючи як поточні, так і майбутні зміни [61]. У політичному управлінні це означає комплексне переосмислення стратегії й підходів, де технології використовуються не просто для покращення роботи державних органів, а для зміни взаємовідносин між владою та громадянами. Наприклад, створення відкритого уряду, впровадження платформ для електронної демократії, децентралізація через цифрові рішення. Головний фокус тут не на технологіях, а на громадянах і їхньому доступі до управління країною.

Засновник і генеральний директор Agile Elephant Девід Террар підкреслював, що «цифрова трансформація» означає перехід до сучасних підходів у роботі та мисленні через впровадження цифрових, соціальних, мобільних і новітніх технологій. Вона включає зміну управлінського мислення, стимулювання інновацій, розвиток нових бізнес-моделей, оцифрування активів і розширене використання технологій для покращення досвіду співробітників, клієнтів, постачальників, партнерів та інших зацікавлених сторін [53]. Цифровізація є ширшим поняттям, що включає різноманітні методики, тоді як цифрова трансформація – це процес, у межах якого організації, застосовуючи цифрові технології, виходять на новий рівень не лише у виробництві, а й у взаємодії з партнерами, клієнтами та працівниками.

Варто зазначити, що для рівномірного втілення процесів політичних трансформації та поліпшення міжнародного співробітництва згідно вимогам сучасності, необхідне вдале регулювання усіх трьох процесів. Цифровізація веде до цифрового бізнесу, цифрова трансформація натомість вимагає цифрового бізнесу та оцифрування [26].

Підсумовуючи вищевикладене, можна сказати, що цифрова трансформація в політичній сфері потребує цифровізації на шляху до цифрового врядування (та його можливостей) і вимагає оцифрування, оскільки ключовим елементом і основним активом цифрової трансформації (та цифровізації) є цифрові дані. Вони сприяють формуванню інформації, аналітики, прийняття рішень, громадської участі та змін у політичних процесах і моделях управління.

Загалом у наукових дослідженнях західних та вітчизняних вчених, які спрямовані на вивчення процесів цифрової трансформації та її розвитку в сучасному суспільстві, існує велика кількість концепцій та підходів до розуміння змісту діджиталізації. Значна кількість з них оперує поняттям цифровізації у вузькому контексті (маючи на увазі процеси оцифрування), водночас більшість дослідників застосовують термін «діджиталізація» на позначення впровадження цифрових технологій у всі сфери суспільного життя, бізнесу, політики тощо. У таблиці 1.1 представлено узагальнення зарубіжних та вітчизняних науковців щодо визначення сутності поняття «діджиталізація».

Таблиця 1.1

Узагальнення поняття «діджиталізація» в роботах зарубіжних та вітчизняних науковців

Автор	Визначення
Бреннен С.	Це процес з оцифрування, перетворення аналогових даних у цифрову форму [23].

Де Клерек Ж.-П.	Це створення цифрової версії аналогових речей. Тобто це процес перетворення чогось нецифрового у цифровий формат, який у подальшому може бути використаний в обчислювальній системі для досягнення різноманітних цілей. Діджиталізація полягає у використанні цифрових технологій та даних з метою одержання прибутку [26].
-----------------	---

Продовження Таблиці 1.1.

Тапскотт Д.	Автор застосовує поняття «епоха мережевого інтелекту», суть якої «не тільки в мережевих технологіях ... але у взаємодії людей за допомогою мережевих технологій», як «об'єкт, що поєднує інтелект, знання і творчість для здійснення прориву у створенні суспільного капіталу і благополуччя» [47]
Лейн Н.	Це конвергенція комп'ютерних і комунікаційних технологій у мережі Інтернет, завдяки чому виникає потік інформації та технологій, які стимулюють розвиток електронної торгівлі та масштабні зміни в організаційній структурі [35, с. 317-320]
О. Абакуменко	процес переведення певного інформаційного поля з аналогового у цифровий формат для більш легкого подальшого використання на сучасних електронних девайсах [7]
Л. Лігоненко	процес перенесення інформації у цифрову форму, тобто перетворення паперових книжок в електронні, фотографії у зображення на екрані тощо [13, с. 21-24].
О. Грибіненко	трансформація, проникнення цифрових технологій щодо оптимізації та автоматизації бізнес-процесів, підвищення продуктивності та покращення комунікаційної взаємодії зі споживачами [9, с. 35-37].
С. Король	оптимізація пошуку інформації з використанням Інтернету, обробка великих масивів даних, застосування штучного інтелекту, Інтернет речей у виробництві та інші складові [12, с. 67-73].

Складено за матеріалами: [23; 26; 47; 35; 7; 13; 9; 12]

Таким чином, у сучасних умовах термін «цифровізація» використовується як у вузькому, так і в широкому значенні. У вузькому сенсі цифровізація означає переведення інформації в цифрову форму, що зазвичай сприяє зниженню витрат і відкриває нові можливості. Масове перетворення

інформації в цифровий формат веде до значних позитивних змін, що й обумовлює вживання цього терміну в ширшому контексті [20].

Як процес переходу до цифрової інформації в усіх сферах економічного та соціального життя, цифровізація перестає бути лише засобом покращення окремих аспектів діяльності й перетворюється на ключовий рушій глобального суспільного розвитку, сприяючи зростанню ефективності економіки та підвищенню якості життя.

Цифровізацію в широкому сенсі можна розглядати як ключовий тренд ефективного світового розвитку лише за умови, що вона виступає явищем цифрової трансформації і відповідає таким критеріям [20]:

- вона охоплює виробництво, бізнес, науку, соціальну сферу та повсякденне життя громадян;
- супроводжується раціональним та ефективним використанням її результатів; забезпечує доступність перетвореної інформації для користувачів;
- її результати використовують не лише фахівці, а й звичайні громадяни, які, своєю чергою, володіють необхідними навичками для роботи з цифровою інформацією.

Зважаючи на те, що наше дослідження фокусується на впливі цифровізації на політичні трансформації та міжнародне співробітництво, важливо також розглянути такі поняття, як електронне урядування (E-Governance), цифрова демократія (digital democracy), кібербезпека, штучний інтелект тощо. Ці аспекти дозволяють глибше зрозуміти, як цифровізація змінює політичні структури та впливає на глобальну взаємодію між країнами.

Поняття «е-урядування», також відоме як «е-демократія» або «цифрове урядування», виходить за межі е-уряду. У той час як електронний уряд передбачає надання державних послуг та інформації громадськості за допомогою електронних засобів, електронне урядування дозволяє

безпосередньо брати участь учасників у діяльності уряду. Електронне урядування – це не лише державний веб-сайт та електронна пошта, надання послуг через Інтернет, або цифровий доступ до державної інформації чи електронних платежів. Електронне урядування покликане змінити спосіб ставлення громадян до уряду, ставлення громадян один до одного та ставлення уряду до громадян [41, с.7]. Впровадження електронного урядування є способом забезпечити рівні права звичайних громадян на участь у процесах ухвалення рішень, які безпосередньо чи опосередковано впливають на їхнє життя.

Електронне урядування – це використання інформаційних і комунікаційних технологій для підтримки ефективного урядування [41]. Воно виходить за межі старих моделей «ІТ в уряді» завдяки новим цифровим зв'язкам, які дозволяє ІСТ. Ці нові зв'язки зміцнюють існуючі відносини та будують нові партнерства в межах громадянського суспільства. Таким чином е-урядування охоплює [41, с. 7]:

- Е-адміністрування: покращення урядових процесів шляхом скорочення витрат, управління ефективністю, створення стратегічних зв'язків в межах уряду та надання більших можливостей;
- Е-громадяни та е-послуги: з'єднання громадян з урядом шляхом спілкування з громадянами, підтримки демократії, а також покращення державних послуг;
- Е-суспільство: побудова взаємодії поза межами уряду шляхом кращої співпраці з бізнесом, шляхом розвитку громад, побудови урядових партнерства та розвитку громадянського суспільства.

Кібербезпека – це мистецтво захисту мереж, пристроїв і даних від несанкціонованого доступу чи злочинного використання, а також практика забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності інформації [58].

Згідно з Національним актом США щодо штучного інтелекту від 2020 року, термін «штучний інтелект» (ШІ) означає машинну систему, яка може, для заданого набору визначених людиною цілей, робити прогнози, рекомендації або рішення, що впливають на реальне чи віртуальне середовище [68].

Отже, аналіз понятійно-категоріального апарату дослідження дозволяє чітко визначити ключові терміни та їхнє значення в контексті діджиталізації, а також допомагає зрозуміти їх взаємозв'язок у політичній та міжнародній сфері. В подальшому під час дослідження впливу діджиталізації на політичні трансформації та міжнародне співробітництво ми будемо оперувати наведеними з вищезазначеного тлумачення.

1.3. Історія розвитку діджиталізації та її соціально-економічний і політичний контекст

У сучасному світі діджиталізація стала одним із ключових рушіїв соціально-економічного та політичного розвитку. Вона визначає способи комунікації, ведення бізнесу, державного управління та функціонування суспільства загалом. Оцифрування інформації, автоматизація процесів, розвиток штучного інтелекту та розширення можливостей мережевої взаємодії докорінно змінили економічні моделі, спричинили появу нових викликів у сфері регулювання та забезпечення цифрової безпеки.

Історія розвитку діджиталізації має глибокі корені, що сягають середини ХХ століття, коли були розроблені перші комп'ютери та закладено основи інформаційних технологій. Згодом, із поширенням інтернету, мобільного зв'язку та хмарних технологій, цифрова трансформація почала охоплювати всі сфери життя, змінюючи взаємодію між державою, бізнесом і громадянами. Розуміння історичних етапів розвитку діджиталізації та її соціально-економічного й політичного контексту є необхідним для аналізу

сучасних тенденцій і прогнозування майбутнього впливу цифрових технологій на суспільство.

Цифровізація – це складний і багатогранний процес, що сприяє злиттю реального світу з цифровим простором, стаючи ключовим чинником інноваційних змін в економіці, підприємництві та політичному житті країни. Розвиток цифрової трансформації обумовлений такими факторами [8, с 33]:

- Широка доступність інтернет-технологій і високошвидкісного інтернету, що охоплює більшу частину світу;
- Розвиток Інтернету речей (IoT) та концепції Інтернету всього (IoE);
- Відносна легкість створення цифрової інфраструктури на основі хмарних технологій;
- Великий вибір готових рішень для роботи з великими даними та аналітичними системами;
- Автоматизація бізнес-процесів;
- Роботизація виробничих процесів;
- Цифрові багатоканальні та моноканальні моделі розподілу товарів і послуг.

Сьогодні цифровізація виступає не просто рушієм прогресу як виробничого так і промислового, цей процес також вважається одним із головних факторів сталого розвитку держави. Вплив діджиталізації на досягнення цілей сталого розвитку проявляється у різних напрямках. Цифровізація може сприяти вирішенню такої цілі сталого розвитку, як подолання бідності через комплексний характер впливу. Розвиток мережі розповсюдження інформації обов'язково призведе до підвищення рівня освіти та культури населення найбідніших країн. Підвищення рівня освіти призведе до зростання доходів населення, зробить ринки найбідніших країн більш цікавими для інвесторів, сприятиме підвищенню кваліфікації робочої сили в країнах, що розвиваються [11, с. 152].

Ми живемо в епоху різкого прогресу цифрових технологій – тих, що мають у своїй основі комп'ютерне обладнання, програмне забезпечення та мережі. Ці технології не є абсолютно новими: бізнес використовує комп'ютери вже понад пів століття, а журнал Time оголосив персональний комп'ютер «Машиною року» ще у 1982 році. Однак, так само як знадобилося кілька поколінь, щоб удосконалити паровий двигун до рівня, який дозволив розпочати Промислову революцію, так і нашим цифровим технологіям знадобився час для вдосконалення [24, с. 12].

В цілому розвиток діджиталізації можна поділити на кілька ключових етапів: початковий розвиток комп'ютерних технологій, їх комерціалізацію, впровадження цифрових інструментів у бізнес-середовище та еволюцію цифрових технологій у XXI столітті [42; 39]. Поетапний розвиток цифрових технологій та вплив діджиталізації на економіку і політичне життя подано у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

Етапи розвитку та вплив діджиталізації на економіку і політичне життя

Період (дата)	Характеристика	Вплив на економіку	Вплив на політичне життя
1940-ві роки	Створення перших електронних обчислювальних машини, такі як ENIAC, які використовувалися для наукових і військових розрахунків. Машини «Бомба» та Colossus, створені для зламу шифрувального пристрою «Енігма» під час Другої світової війни, можна розглядати як ранній комп'ютер.	Автоматизація складних обчислень, що заклало основу для комерціалізації комп'ютерів.	Розвиток обчислювальних потужностей для військових і стратегічних потреб держав.
1950-ті роки	Поява перших комерційних комп'ютерів, таких як IBM 650, які почали	Впровадження комп'ютерних технологій у фінансовий сектор, підприємницьку	Використання електронних систем для обліку, збору даних і статистики, що

	використовуватися в бізнесі.	діяльність та управління бізнесом.	вплинуло на процеси державного управління.
1957 рік	Розробка мови програмування Fortran, що значно спростила написання програм.	Зниження витрат на розробку програмного забезпечення, підвищення ефективності наукових і технічних розрахунків.	Спрощення програмування для оборонної та науково-дослідної діяльності держав.
1959 рік	Створення мови програмування COBOL для бізнес-обчислень.	Стандартизація бізнес-процесів, автоматизація бухгалтерського обліку та фінансового управління.	Використання цифрових технологій для державних фінансів, підвищення прозорості бюджетного планування.
1990-ті роки	Поширення терміну «діджиталізація» в бізнес середовищі, де він використовується для опису впровадження цифрових технологій у різні бізнес-процеси	Збільшення ефективності бізнесу через цифрові інструменти, автоматизацію операцій.	Цифровізація документообігу, початок впровадження електронного врядування.
1991 рік	Відкриття WWW (Інтернету) для громадськості	Призвело до масового використання Інтернету у комерційних цілях та стрімкого зростання кількості вебсайтів.	Початок використання Інтернету для політичної комунікації, створення офіційних вебсайтів урядів.

Продовження Таблиці 1.2.

1992 рік	Відкриття першого комерційного вебсайту (Book Stacks Unlimited).	Закладено основу комерційного використання вебсайтів для широкого загалу. У наступні 4 роки з'являються такі гіганти як: Yahoo (1994 рік), Amazon (1995 рік) та eBay (1995 рік).	Початок політичного використання Інтернету для агітації та збору інформації.
2004 рік	Створення Facebook (Meta), розвиток соціальних мереж.	Соціальні мережі стали інструментом цифрового маркетингу та бізнес-аналітики.	Використання соціальних мереж у політичній рекламі, зростання впливу громадської думки через онлайн-обговорення.
2006 рік	Запуск Amazon Web Services (AWS), першої масштабної хмарної платформи.	Переломний момент у світі технологій. Amazon надає доступ до цифрової хмарної інфраструктури для підприємств і розробників, які значно знижують витрати на розгортання і	Використання хмарних технологій для управління державними базами даних, цифровізації архівів.

		підтримку додатків і сервісів. Таким чином, відбувається спрощення ведення бізнесу через хмарні сервіси, зниження витрат на ІТ-інфраструктуру.	
2007 рік	Випуск першого iPhone компанією Apple, що змінив використання мобільних пристроїв.	Мобільні пристрої стали основним засобом доступу до цифрових сервісів. Створення цілого сегмента підприємств які орієнтуються на розробку ПО для смартфонів.	Політики починають використовувати мобільні додатки для комунікації з виборцями. Мобільні телефони стають провідним засобом доступу до медіа та ЗМІ.
2008 рік	Запуск першого смартфона на базі Android, що стимулював конкуренцію.	Конкуренція між операційними системами сприяла швидкому розвитку мобільних технологій.	Використання мобільних платформ для онлайн-голосувань, електронних петицій та громадянської активності.
2010 рік	Запуск Microsoft Azure – альтернативи AWS у сфері хмарних обчислень.	Посилення конкуренції на ринку хмарних сервісів, що сприяло подальшій цифровій трансформації.	Використання хмарних технологій для створення цифрових реєстрів та адміністративних послуг.

Продовження Таблиці 1.2.

2022 рік	Публічний запуск ChatGPT, розвиток штучного інтелекту.	Використання ШІ для автоматизації бізнесу, аналізу даних та оптимізації робочих процесів.	Використання ШІ в політичному аналізі, моніторингу громадської думки, створенні автоматизованих чат-ботів для урядів.
2023 рік	Запуск конкурентних моделей ШІ, таких як GPT-4, Claude, Gemini, Mistral, що посилює конкуренцію між компаніями OpenAI, Google, Anthropic, Meta.	Розширення застосування ШІ у сфері автоматизації бізнесу, аналітики та генеративного контенту.	Використання ШІ в політичних кампаніях, створення синтетичного контенту, що впливає на суспільну думку.
2024 рік	Подальший розвиток штучного інтелекту та його інтеграція в державне управління, впровадження AI Act в ЄС.	Створення нормативних актів для регулювання ШІ, підвищення прозорості його використання у бізнесі.	Регулювання ШІ у політиці, впровадження стандартів для боротьби з дезінформацією та маніпуляцією.

Складено авторкою за матеріалами: [25, 42; 39].

Еволюція поняття «діджиталізація» відображає його розвиток від перших електронних комп'ютерів до масштабного впровадження цифрових технологій у бізнес, повсякденне та політичне життя. Від використання комп'ютерів у наукових розрахунках до поширення хмарних технологій і мобільних пристроїв – діджиталізація продовжує визначати обличчя сучасного світу.

Поява у 1991 році Інтернету, широке застосування смартфонів, хмарні рішення та аналітика великих даних стали ключовими складовими сучасної цифрової трансформації, дозволяючи зберігати, обробляти та аналізувати величезні масиви інформації. Доповнення цього списку штучним інтелектом зробило використання інноваційних технологій ще більш інтуїтивним і, подекуди, непомітним [8, с.35]. Таким чином, сучасна концепція сталого розвитку, ведення бізнесу, будь-яка економічна, політична або соціальна діяльність неможливі без комп'ютерів, смартфонів інтернету, цифрового маркетингу, електронного документообігу та інших цифрових інструментів, що надають значні переваги діджиталізації.

Проте Інтернет як переважно новий і відмінний засіб комунікації, як і всі інші комунікаційні засоби, зіткнувся з труднощами у своєму становленні та розглядався як із позитивної, так і з негативної точок зору. Ця різниця призвела до появи різних ідей щодо впливу Інтернету на політичну сферу. Спочатку його розглядали зі скептичною позицією, пізніше – з позитивної точки зору, і, зрештою, Інтернет став частиною нашого життя, сприймаючись у різних аспектах.

З поширенням та зростанням популярності Інтернету у політичній комунікації сформувалися два основні підходи. Один з них базується на концепції «громадянина», а інший оцінює Інтернет з точки зору «політичного актора» [25, с. 75].

Концепція «громадянина» в свою чергу має два підходи до аналізу ролі впливу інтернету на політику та діджитал сферу, а саме підхід підкріплення (reinforcement) та підхід мобілізації (mobilization).

Підхід підкріплення скептично ставиться до впливу інтернету на політичну участь громадян. Він стверджує, що цифрові технології підкріплюють вже існуючі соціальні та політичні нерівності, розширюючи розрив між активними громадянами та тими, хто не має доступу до цифрових ресурсів. Згідно цього підходу, у такій моделі найбільшу вигоду отримують освічені та забезпечені громадяни, тоді як соціально вразливі групи мають менше можливостей долучитися до політичного дискурсу. Підхід мобілізації, натомість, виступає оптимістичним підходом, що стверджує: інтернет має потенціал мобілізувати нових учасників політичних процесів. Цифрові платформи за цього аспекту розглядаються як інструменти розширення демократії, що руйнують традиційні бар'єри та дозволяють громадянам брати активну участь у політичному житті. Блоги, форуми та соціальні мережі сприяють більш відкритому та інтерактивному політичному середовищу [25, с. 75–81].

Політичний актор – це особа або організація, що бере активну участь у політичному процесі. Його роль у цифровій політиці, також пояснюється через два підходи, а саме підхід нормалізації (normalization) та підхід вирівнювання (equalization).

Підхід нормалізації відповідає підходу підкріплення ролі громадян. Він стверджує, що цифрові платформи закріплюють домінування традиційних політичних еліт та впливових груп. Високопосадовці, великі партії та медіа-магнати отримують найбільшу користь від цифрових технологій, оскільки мають більше ресурсів для ведення політичної діяльності онлайн. У такому середовищі нові або менш впливові політичні актори мають обмежені шанси на успіх. Проте підхід вирівнювання, який є ближчим до мобілізаційного підходу, зауважує, що цифрові технології можуть зрівняти можливості політичних акторів. Інтернет дозволяє меншим партіям,

незалежним кандидатам і активістам досягати великої аудиторії без значних фінансових витрат. Це дає можливість маргіналізованим групам і новим політичним рухам здобути вплив у суспільстві [25, с. 81–85].

Таким чином, концепція політики та політична комунікація почали змінюватися завдяки Інтернету, завдяки чому колишні песимістичні перспективи перетворилися на оптимістичні підходи. Ці оцінки, які самі по собі є несумісними, але еквівалентні в контексті громадян і політичних акторів, отримали назви «підкріплення-мобілізація» та «нормалізація-врівноваження». Їх часто розглядають так, ніби якщо існує один підхід, то інший неможливий. Проте варто розуміти, що з розширенням можливостей Інтернету і цифрових технологій та появою штучного інтелекту, прийняття одного з цих підходів і ігнорування інших не відповідає сучасним реаліям цифрової політики та поведінки людини в цифровому середовищі. Тому, на сучасному етапі розвитку обидва підходи є справедливими як щодо громадян, так і щодо політичних акторів. Адже онлайн-реальність відображає офлайн-світ на цифрових платформах без суперечностей і обмежень.

З огляду на це, цифровізація вже не є просто трендом, а перетворилася на фундаментальний чинник трансформації суспільства. Вона змінює не лише політичну активність громадян і роль політичних акторів, а й закладає нові принципи функціонування економічних систем. У сучасному світі здатність ефективно використовувати цифрові можливості стає ключовим критерієм успішності держав та організацій.

У розвинених країнах світу цифровізація охоплює всі сфери суспільного життя, поступово витісняючи традиційні економічні моделі. Масштабне впровадження цифрових технологій сприяє скороченню частки класичної економіки на користь діджитал-інструментів. Відсутність чіткого визначення терміна «діджитал-економіка» ускладнює формування єдиного загальновизнаного показника розвитку цифрового суспільства. Проте для ефективного оцінювання її впливу на національну економіку доцільно

використовувати комплексні індикатори цифровізації на державному рівні [10, с.52].

На міжнародній арені існує низка загальновизнаних показників, які відображають рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та їхній вплив на економіку. Зокрема, Networked Readiness Index (WEF) оцінює загальний розвиток ІКТ, Global Innovation Index (INSEAD, WIPO) вимірює ефективність упровадження інновацій, ICT Development Index (ITU) відображає рівень розвитку цифрових технологій, а Global Competitiveness Index (WEF) визначає конкурентоспроможність національних економік [2].

Досвід розвинених країн демонструє, що цифрові технології не тільки сприяють економічному зростанню, але й формують стійкий синергетичний ефект завдяки численним непрямим впливам. Вони впливають на ключові сфери розвитку, зокрема економіку, соціальну сферу, технології, науку та інфраструктуру. За оцінками експертів ЄС, зупинка процесу цифрової трансформації могла б призвести до щорічних втрат у розмірі майже 600 мільярдів євро [53, с. 101].

ЄС виділив значні ресурси для підтримки цифрової трансформації. 127 мільярдів євро присвячено цифровим реформам та інвестиціям у національних планах відновлення та стійкості. Це безпрецедентна можливість прискорити цифровізацію, збільшити стійкість Союзу та зменшити зовнішні залежності через реформи та інвестиції. Країни-члени в середньому виділили 26% своїх коштів від Фонду відновлення та стійкості (RRF) на цифрову трансформацію, що перевищує обов'язковий поріг у 20%. Країни-члени, які вирішили інвестувати більше ніж 30% своїх коштів RRF у цифрові технології, це Австрія, Німеччина, Люксембург, Ірландія та Литва [60].

Європейська Комісія у 2022 році оприлюднила на своєму сайті фінальний звіт щодо вимірювання показників цифрових технологій 27 держав-членів ЄС. Інструментом оцінки рівня цифрової економіки і суспільства країн виступає Європейський індекс цифрової економіки і

суспільства (DESI) [60]. DESI – це зведений індекс, який порівнює відповідні показники цифрової продуктивності та відстежує еволюцію цифрової конкурентоспроможності ЄС загалом і його країн-членів (Рис 1.1.).

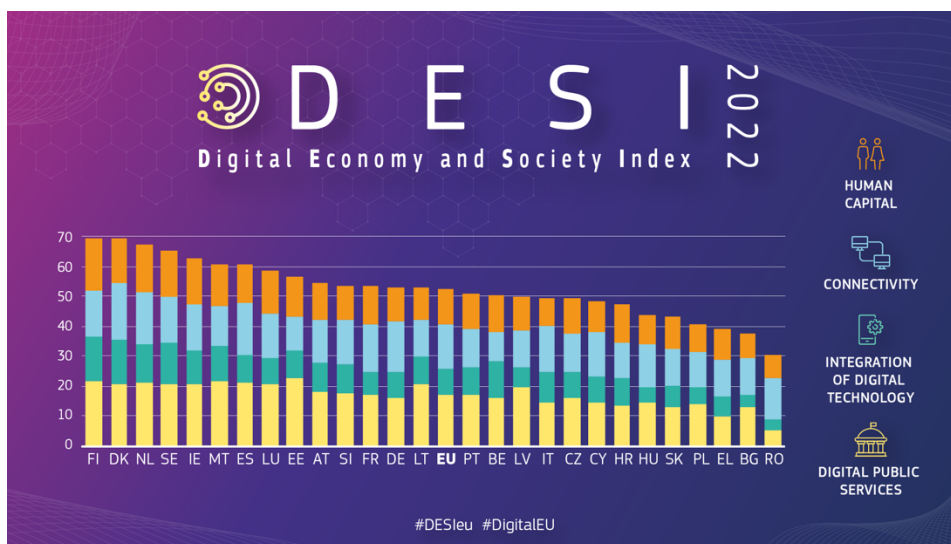

Рис. 1.1. Результати Європейського індексу цифрової економіки і суспільства (DESI) 2022 р. Джерело: [60]

Цифрова трансформація, в свою чергу, з роками не може не торкнутися сфери електронного врядування. Одним з важливих інструментів для оцінки розвитку е-урядування виступає Індекс розвитку електронного урядування (EGDI). представляє стан розвитку електронного урядування в країнах-членах Організації Об'єднаних Націй. Разом з оцінкою розвитку вебсайтів у країні, Індекс розвитку електронного урядування враховує характеристики доступу, такі як інфраструктура та рівень освіти, щоб відобразити, як країна використовує інформаційні технології для сприяння доступу та інклюзії своїх громадян. EGDI є складним показником трьох важливих вимірів електронного урядування: надання онлайн-послуг, телекомунікаційна зв'язність та людський потенціал [65].

За Індексом розвитку електронного урядування (EGDI) станом на 2018 Україна посідала 82 місце із показником 0.6165. За даними 2024 року країна

посідає 30 місце із показником 0.8841. Таким чином за шість років країна перетнула 52 позиції (Рис. 1.2.).

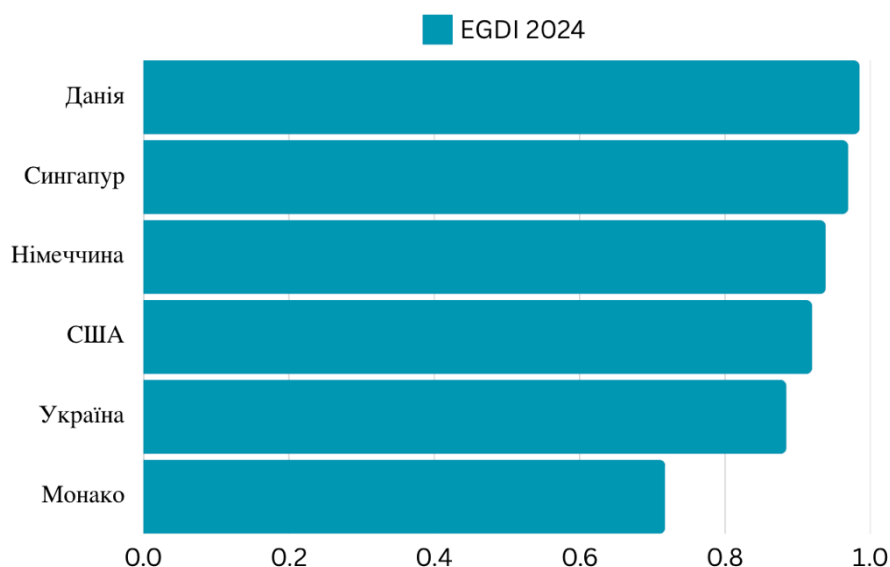

Рис 1.2. Індексом розвитку електронного урядування (EGDI) України порівняно з країнами світу 2024 р. Складено авторкою за матеріалами: [65]

Вітчизняна економіка демонструє стрімке поширення інформаційних технологій, які набувають всеохоплюючого характеру. Станом на січень 2023 року приблизно 74% українців активно користувалися соціальними мережами, що становить близько 26,7 мільйона осіб. Соціальні мережі є основним джерелом новин для багатьох громадян – 73,4% українців використовують їх для отримання новинних оновлень [59]. Попри високі позиції України в рейтингах користування Інтернетом, впровадження інтернет-інновацій у виробничий сектор залишається низьким: лише 17 % вітчизняних підприємств використовують цифрові технології у своїй діяльності, тоді як середній показник по ЄС сягає 49 %. Крім того, в агропромисловому комплексі додана вартість на одного працівника в Україні становить 7 тис. доларів США, що значно поступається показникам ЄС (25,6 тис. доларів). У промисловості цей розрив ще суттєвіший: 10 тис. доларів проти 75,8 тис. доларів у країнах Євросоюзу [54].

Детальний аналіз історії розвитку діджиталізації та її соціально-економічного і політичного контексту дозволив зрозуміти глибину та масштаби змін, яких зазнали економіка і політика з поширенням цифрових технологій. Етапи розвитку цифровізації та еволюція інтернету вплинули на зростання економічної ефективності та трансформацію політичного життя, зокрема через зміни в комунікації та управлінні. Водночас, стрімкий розвиток цифрових технологій породив протиставні один одному концепції, що приймають до уваги вплив цифровізації на громадянина та/або політичного актора. Важливими аспектами також виступають показники індексів електронного урядування (EGDI) та цифрової економіки і суспільства (DESI). Результати показників для України свідчать про значний прогрес у цифровізації, але й вказують на необхідність подальших зусиль для покращення цифрових навичок населення, розвитку інфраструктури та покращення доступу до цифрових послуг. В цілому, розвиток цифрової економіки та урядування відкриває нові можливості для модернізації країни, підвищення її конкурентоспроможності та зміцнення демократичних процесів, але й водночас спричиняє нові виклики й провокує нерівність у розподілі «цифрових благ».

РОЗДІЛ 2

ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА ПОЛІТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

2.1. Діджиталізація як фактор політичних трансформацій

Діджиталізація стала одним із ключових чинників, що впливають на політичні трансформації сучасного світу. Активний розвиток цифрових технологій сприяв змінам у комунікації між державою та громадянами, трансформації виборчих процесів, підвищенню прозорості управління та появі нових форм політичної участі.

Цифрові технології розвивалися швидше, ніж будь-які інші інновації в нашій історії, охопивши приблизно 50% населення країн, що розвиваються, всього за два десятиліття та змінивши суспільства. Завдяки покращенню зв'язку, фінансової інклюзії, доступу до торгівлі та державних послуг технології можуть стати великим чинником рівності, підтримати та прискорити досягнення кожної з 17 цілей сталого розвитку – від подолання крайньої бідності до зниження материнської та дитячої смертності, сприяння сталому сільському господарству та гідній праці, а також досягнення універсальної грамотності. [73].

Німецька рада зі сталого розвитку (RNE) у Рекомендаціях федеральному уряду Німеччини наголошує, що діджиталізація має потенціал спричиняти дисруптивні зміни як у бізнес-середовищі, так і в суспільстві загалом, несучи великі можливості, але й значні ризики. Цифрова трансформація створює нові виклики для суспільної згуртованості, демократії та інклюзивної культури. Водночас діджиталізація може відігравати важливу й підтримуючу роль у досягненні амбітних цілей, визначених Стратегією сталого розвитку Німеччини. З огляду на її широкий суспільний вплив, RNE рекомендує, щоб принцип сталого розвитку став політичним орієнтиром для цифрової трансформації [5, с. 1].

Щодо діджиталізації політичних процесів Німецька рада зі сталого розвитку зазначає, що зважаючи на те, що цифровізація швидко проникає в суспільні та економічні процеси і кардинально їх змінює, а процеси політичного прийняття рішень мають структурно реактивний характер і тепер частково виглядають занадто повільними порівняно з динамікою розвитку подій. Ця обставина створює суттєві виклики для парламентської політичної

системи. Технічні досягнення та процеси політичного прийняття рішень все більше віддаляються один від одного, що призводить до проблем для демократії [5, с. 8]. Таким чином, цифрова політика повинна створити нероздільний зв'язок з Стратегією сталого розвитку Німеччини. При оновленні та подальшому розвитку Стратегії сталого розвитку Німеччини, необхідно більш ретельно враховувати вплив тренду діджиталізації на сталий розвиток.

Німецька дорадча рада з глобальних змін (WBGU) у документі «Назустріч нашому спільному цифровому майбутньому» підкреслює, що цифровізація має бути загальним феноменом і повинна слугувати загальному благу, а не лише комерційним або політичним інтересам [6, с. 15].

Таким чином, сучасний світ і суспільство є нероздільними із процесами діджиталізації і цифрової трансформації. Щоб зрозуміти, як цифрові зміни вплинули на політику поза конкретними та локальними прикладами, важливо усвідомити основи знань і їх засвоєння в повсякденному житті. Якщо повсякденний світ дедалі більше піддається впливу цифрових і кількісно вимірюваних форм комунікації, то політика та політичні процеси ухвалення рішень також не можуть залишитися без змін [43, с. 8].

Люди в демократичних суспільствах – якщо скористатися соціально-психологічною концепцією – індивідуалізуються через соціалізацію, тобто соціальні процеси проникають у їхню свідомість і стають внутрішніми механізмами контролю поведінки. Це означає, що спільнота здійснює контроль над поведінкою своїх членів, оскільки суспільний процес або сама спільнота стає визначальним фактором мислення індивіда [43, с. 9].

Люди розуміють світ через спільний досвід «тут і зараз», який пов'язаний із конкретним місцем і часом. Цей досвід передається через мову, знаки та символи. Взаємодія «обличчям до обличчя» є основною формою спілкування, з якої впливають усі інші способи міжособистісного спілкування. На думку П. Л. Бергера та Т. Лукманна, повсякденний світ є настільки невідворотним і домінантним, що його неможливо ігнорувати [21,

с. 24]. Нині ці соціальні процеси значною мірою відбуваються в цифровому середовищі, і суттєву роль у цьому відіграють додатки, створені інтернет-компаніями. Вони не просто впливають на ці процеси, а радше трансформують їх. Згідно із думкою соціологів: індивід створює суспільство, а суспільство – індивіда. Таким чином, оскільки у сучасному світі взаємодії все більше переміщуються в цифровий простір та цифрова комунікація радикально змінює умови засвоєння знань, процеси традиційного формування суспільства та його взаємодії із державою змінюються.

Неможливо розділити також і політичні процеси від цифрових технологій. Політичні події транслуються у реальному часі через соціальні мережі, а мем-культура та краудфандинг формують алгоритмічний вплив на суспільні настрої. Спільний досвід, який описали П. Л. Бергер і Т. Лукманн, у 1960-х роках ще мав просторову та часову прив'язаність. Однак із цією соціально-психологічною базовою концепцією більше неможливо пояснити взаємозв'язки між людьми, якщо політична комунікація тепер концентрується в глобальному масштабі через соціальні мережі і за їхніми правилами. Тепер кризові моменти демократій можна відстежувати в режимі реального часу, як це було, наприклад, під час штурму Капітолію масами, підбуреними тодішнім президентом США Дональдом Трампом. Відео- та фотофіксація події відбувалася безпосередньо під час її розвитку, що впливало на саму подію в момент її перебігу [43, с. 9].

Політичні новини поширюються через Twitter, Instagram, TikTok або Facebook ще під час самих подій, їх коментують, і вони змінюють «тут і зараз» не тільки через величезну швидкість поширення інформації будь-якого типу, а й через емоційні трансформації дискурсів [43, с. 9]. Наприклад, під час вторгнення Росії в Україну на початку 2022 року інформація про пересування військ, дипломатичні візити та постачання зброї миттєво з'являлася в новинних стрічках. Війна велася не лише на полі бою, а й у цифровому просторі: меми впливали на суспільні настрої, військові збори організовувалися через краудфандинг, а аналітики на онлайн-платформах

допомагали планувати стратегію бойових дій. Усе це демонструє, як політичні процеси набувають нової динаміки в умовах цифрової реальності, а цифровізація змінює не тільки політичну комунікацію, але й участь громадян у політиці та роботу державних установ. Тобто цифровізація є також невід'ємною від політичної системи і демократичного устрою, проте чи мають процеси діджиталізації виключно позитивний вплив?

Цифровізація змінює політичну комунікацію, політичну участь і державне управління. Обчислювальні процеси та бази даних почали проникати в державне управління західного світу ще у 1950-х роках. З 1990-х, із появою Всесвітньої павутини, а потім зі зростанням популярності смартфонів, цифровізація політики набрала ще більшого розмаху. Веб-сайти стали невід'ємною частиною політичного ландшафту: партії, кандидати та політичні групи використовують їх для залучення виборців. Політичні партії та організації експериментують із цифровими механізмами участі, ведуться дискусії щодо електронного голосування, хоча воно ще не стало загальноприйнятою практикою. Демократична публічна сфера все більше переміщується в інтернет і соціальні мережі, традиційні газети перетворюються на мультимедійні компанії, листи до редакції трансформуються в онлайн-коментарі, а підпільні змовницькі видання – у Telegram-канали [43, с. 22].

Деякі цифрові технології сприяють демократичним процесам, інші ж потребують регулювання, щоб відповідати демократичному розвитку. Що саме має бути врегульоване і яким чином – це предмет постійних політичних дебатів.

У коаліційній угоді 2021 року нового німецького уряду слово «цифровий» згадується 226 разів на 178 сторінках. Це чіткий сигнал щодо пріоритетності цифровізації в урядовій програмі [43, с. 22]. Доволі дискусійним й надалі залишається питання рівня цифровізації німецького уряду.

Фрау Айлін О'Салліван, членкиня міської ради та уповноважена з питань громадянського суспільства, цифровізації та міжнародних справ у Франкфурті-на-Майні, у своєму інтерв'ю зазначає, що «...однією з головних причин, що стримує Німеччину на шляху до повноцінної цифрової держави, є необхідність централізованого покращення та управління процесами цифровізації. Через федеральну структуру та політичну культуру країни міністерства працюють незалежно, що спричиняє фрагментарність ІТ-сфери та відсутність узгодженості в цифрових проектах. Крім того, політичні інтереси часто переважають над спільними стратегічними рішеннями, на відміну від скандинавських країн. Конкуренція між 16 федеральними землями, замість пришвидшення процесів, навпаки, спричиняє затримки. Оскільки цифровізація виходить за межі виборчих циклів, бракує політичної волі для довгострокових реформ. Це значно гальмує розвиток електронного урядування та цифрової трансформації країни» (Додаток А). Отже, можна зробити висновок, що державний устрій країни та розподіл повноважень між міністерствами й органами влади значно впливає на якість, швидкість та характер цифрових трансформацій у демократичному суспільстві.

Варто розуміти, що «демократія» та «цифровізація» є концептуальними проекційними площинами, і тлумачення цих двох понять може змінюватись залежно від контексту та цілей їх використання. Ми можемо розглядати демократію як систему, що включає в себе різні форми вільної участі громадян. Цифровізація, в свою чергу, дає змогу залучити більшу кількість громадян до суспільних і політичних процесів. Незалежно від методів та якості свого впливу, соціальні мережі, сучасні технології, стрімінг-платформи тощо, – усі ці засоби збільшують кількість учасників та роблять політичні процеси доступними більшому загалу людей. Забезпечення відкритого доступу громадян до цифрових технологій підтримує демократичні засади і сприяє підвищенню рівня участі громадян. Таким чином, можна вивести тезу: Країна з вільним і нецензурованим доступом до Інтернету та соціальних мереж зазвичай є політично більш демократичною, тоді як країни з сильно

контрольованим, цензурованим і обмеженим доступом до мережі, як правило, є авторитарними державами. Тобто, у цьому випадку, не демократія сприяє цифровим трансформаціям, а навпаки, діджиталізація підтримує засади демократії і створює більш прозору взаємодію між урядом та громадянами.

Однак демократизація засобів публікації не обов'язково означає, що публічна комунікація стає демократичнішою. Публічна комунікація залежить від того, хто здатен привернути увагу до яких тем. Навіть в епоху цифрових технологій відомі представники політичного та медійного естеблїшменту отримують більше уваги, ніж «звичайні» політичні твіттери та громадяни, які ведуть блоги чи мобілізують через Facebook [43, с. 29].

Важливим у дискусіях про зміст політичних трансформацій є питання, чи призводить цифровізація до більшої демократизації через політичну участь? Ті, хто активно залучений в онлайн, статистично більш політично активні. Однак зробити висновок, що активне використання цифрових медіа веде до більшого політичного інтересу, є помилковим. Кореляція (одночасне виникнення двох явищ) не є автоматично причиною-наслідковим зв'язком. Емпіричні дані свідчать про те, що ситуація є радше зворотною: інтерес до політичної участі збільшує інтерес до цифрової участі [43, с. 29].

Фрау О'Салліван щодо впливу діджиталізації на політичні трансформації також зазначає: «Я вважаю, що цифровізація має два основні впливи на політику. Перший стосується того, як політика комунікує та представляє себе суспільству – через політиків або політичні партії. У цьому контексті цифрові інструменти допомагають наблизити нас до політиків. Наприклад, політичні партії можуть використовувати соціальні мережі для ефективнішого спілкування та детальнішого пояснення своїх позицій. Це – комунікаційний аспект цифровізації. Другий вплив пов'язаний з управлінням державою. Цифровізація відкриває великі можливості для підвищення прозорості, сприяння співпраці та впровадження культурних змін у тому, як політичні діячі взаємодіють у межах уряду. Вона створює нові перспективи для покращення процесів і відносин. Звісно, є й негативні аспекти, які слід

враховувати. Нам потрібно бути обережними щодо поширення фейкових новин, використання штучного інтелекту в пропаганді та алгоритмів, які підсилюють популістські порядки денні» (Додаток А).

Яскравим прикладом впливу соціальних мереж на рівень громадської участі та політичні настрої (першого виду впливу цифровізації на політичні трансформації) стали парламентські вибори в Німеччині, що відбулися 23 лютого 2025 року. Партії «Ліві» (Die Linke) та «Альтернатива для Німеччини» (Alternative für Deutschland, AfD) отримали значну підтримку серед молоді завдяки активній діяльності в соціальних мережах. Лідерка «Лівих» Гайді Райхіннек, маючи понад 500 тисяч підписників у TikTok, успішно залучила молодих виборців, що сприяло зростанню підтримки партії до 8,4% [70]. AfD, під керівництвом Аліси Вайдель, також досягла значних успіхів серед молодих виборців, особливо у віковій групі 25–44 роки, отримавши 20,4% голосів та посівши друге місце [70]. Ці результати підкреслюють важливість соціальних мереж у мобілізації молодих виборців та вплив на політичні результати.

Стефан Зьонген, доктор політичних наук і соціології, відомий як підприємець, спікер та активний громадський діяч у місті Франкфурті-на-Майні, у своєму інтерв'ю на питання щодо того, як цифрові технології можуть змінювати механізми демократичного врядування відповідає: «Вісім років тому я модерував захід для Facebook Німеччина за участю представників земельних парламентських фракцій, відповідальних за цифрову політику в ландтазі Гессена. Тоді я дізнався цікаву інформацію: AfD (Альтернатива для Німеччини) вже на той час мала стільки ж співробітників у сфері соціальних медіа, скільки всі інші партії разом узяті. Сьогодні, через вісім років, ми бачимо наслідки цього впливу: AfD має особливо сильні позиції серед молодих виборців. На таких платформах, як TikTok та Instagram, AfD активно присутня і безпосередньо впливає на результати виборів. Серед виборців до 30 років ця партія є найсильнішою. Це демонструє, як працюють соціальні мережі. Також інші партії, наприклад

Ліва партія (Die Linke), успішно використовують ці інструменти. А от великі партії майже не приділяють цьому уваги» (Додаток Б).

Варто також розуміти, що рівень впливу цифрових процесів на громадську свідомість зумовлений не тільки якістю, частотою та привабливістю контенту, а й віком й рівнем освіченості цільової аудиторії. Із цього виходить, що для неперервного й органічного процесу цифрової трансформації, освіта та підвищення рівня обізнаності громадян відіграють ключову роль. Потрібно освоювати не тільки найсучасніші технології, а й призвичаїти громадян до їх використання.

Освіта є ключовим фактором для майбутнього демократій, зокрема, це освіта в сфері демократії, медіа-освіта та розвиток цифрових компетенцій. Лише через історичну та політичну освіту можна зрозуміти, що демократичні держави не є чимось самоочевидним. Тому в умовах цифрової ери важливо усвідомити значення демократії та її переваги у порівнянні з іншими типами політичних систем. Окрім дискусій у сім'ї, формальна шкільна освіта, яка включає сучасне викладання історії та культуру активної участі в шкільному житті, може зробити значний внесок у розвиток цих знань [43, с. 33]. Стефан Зьонген наголошує, задля того, щоб цифрові інструменти сприяли більшій громадській участі, а не ізолювали окремі групи необхідна освіта: «... тільки так можна навчитися правильно працювати з інформацією, яка поширюється через соціальні мережі та цифрові платформи. Поки я щось розумію і контролюю, я можу цим керувати. Якщо я це більше не розумію, це просто відбувається» (Додаток Б).

Під час дискусій стосовно ролі цифрових процесів у демократичному суспільстві часто постає питання суспільної нерівності, що може послугувати наслідком активної цифрової трансформації. З огляду на різні вікові групи та рівні освіченості й статку суспільства, панує думка про те, що процеси цифровізації є вкрай недемократичними. Адже, наприклад, якщо літні люди не хочуть використовувати інтернет-портали громадських послуг через незручність або радше необізнаність із системою функціонування даного

процесу, примушувати їх та трансформувати систему надання послуг виключно в цифрову – антидемократично. Задля подолання подібної діджитал нерівності та цифрових розривів необхідно залучати людей, які мають обмежений доступ до цифрових технологій, щоб забезпечити їм можливість користуватися цифровими адміністративними послугами, брати участь у цифрових обговореннях та іншій громадській діяльності. Це можуть бути особи, які через вік чи досвід міграції не мають достатньої обізнаності з технологіями, або люди з когнітивними чи фізичними обмеженнями [43, с. 34].

Фрау О'Салліван зазначає, що хоча під час цифрової трансформації «...особисті зустрічі не зникнуть повністю, більшість процесів буде відбуватися цифровим шляхом. Тому важливо вже зараз надати людям можливість брати участь у цифровому житті, яке з часом буде тільки збільшуватися» (додаток А).

Політика розвитку ЄС у сфері демократії та цифровізації базується на трьох ключових концепціях, визначених у останніх документах політики ЄС [49, с. 4]:

1. Підхід, орієнтований на права, що охоплює всі права людини (Рада Європейського Союзу, 2014; Європейська Комісія, 2021);
2. Інтеграція цифрових рішень та технологій в політику розвитку ЄС (Рада Європейського Союзу, 2016);
3. Підтримка громадян та побудова більш стійких демократій (Європейська Комісія, 2020).

Три основні напрямки Плану дій ЄС щодо демократії охоплюють цілісність виборів, зокрема політичну рекламу, мікро-таргетинг, рівність умов та медіапокриття під час виборів. Також важливим є забезпечення свободи та плюралізму ЗМІ, що включає безпеку журналістів, свободу ЗМІ, прозорість медіавласності та пріоритетність контенту. Крім того, План спрямований на посилення зусиль у боротьбі з дезінформацією, зокрема у контексті майбутнього Закону ЄС про цифрові послуги [49, с. 5].

Основні принципи та цілі ЄС у сфері цифровізації викладені в Стратегії цифрового єдиного ринку [3]. Ця стратегія підкреслює необхідність покращення державних послуг для максимізації потенціалу зростання європейської цифрової економіки. Вона також сприяє взаємній сумісності, стандартизації та з'єднанню між державними послугами та органами влади; наприклад, дозволяючи комунікацію між е-урядовими послугами різних держав-членів (Європейська комісія, 2015). Стратегія цифрового єдиного ринку включає План дій з е-урядування на 2016–2020 роки, який складається з трьох основних напрямків (Європейська комісія, 2016) [40, с. 7]:

- модернізація державного управління за допомогою ІКТ із використанням основних цифрових інструментів;
- забезпечення мобільності між кордонами за допомогою цифрових державних послуг;
- полегшення цифрової взаємодії між адміністраціями та громадянами/підприємствами, перехід до більш колабораційних, учасних способів розробки послуг.

До другої групи впливу діджиталізації на політичні трансформації належать заходи спрямовані на поліпшення прозорості державних процесів та управління державою. Серед них наприклад впровадження Е-урядування, Е-демократії, діджиталізація права тощо.

Цифрове врядування (e-governance) виступає засобом підвищення участі громадян у державних процесах, спрощення доступу до державних послуг та покращення ефективності роботи урядів. Проєкти врядування, що використовують цифрові технології, такі як соціальні мережі, можуть бути успішними у підвищенні громадянської участі в державних процесах. Крім того, електронне врядування може сприяти розширенню доступу громадян до державних послуг, покращенню взаємодії уряду з населенням, модернізації державних установ, а також підвищенню їхньої ефективності та доступності [49, с. 19].

Одним із прикладів успішного Е-врядування є проєкт "Improvement of Public Services" в Єгипті, започаткований у 2015 році. В його межах було створено карту державних послуг, яка надає онлайн-доступ до понад 500 державних послуг; мобільні центри обслуговування громадян – муніципальні автобуси та електронні кіоски, обладнані планшетами, принтерами, картковими терміналами, що дозволяють отримувати послуги на місці; було проведено оновлення центрів обслуговування громадян, тобто впровадження цифрових сервісів, спрощення процесів та покращення комунікації між урядом і громадянами через електронні форми зворотного зв'язку. Цей проєкт став прикладом того, як цифровізація може спростити взаємодію громадян із державними установами, зробити державні послуги більш доступними, особливо для вразливих груп населення (людей з інвалідністю, літніх громадян, жителів віддалених регіонів) [49, с. 20].

Таким чином, цифрове врядування слугує потужним інструментом для підвищення ефективності державних послуг та залучення громадян до демократичних процесів. Успішні кейси, як у Єгипті, демонструють, що правильно впроваджені цифрові технології можуть суттєво покращити державне управління та довіру громадян до влади.

Фрау О'Салліван під час свого інтерв'ю поділилась із нами своїм поглядом на рівень Е-урядування в Німеччині та анонсами майбутніх змін у врядуванні Франкфурта-на-Майні: «Нещодавно ми ухвалили важливе рішення в міському парламенті щодо реструктуризації управління шляхом цифровізації. Ми створюємо офіс трансформації, де програмні менеджери будуть контролювати різні проєкти цифровізації, особливо у сфері електронного врядування. Така централізація покращить ефективність і прискорить прогрес. Я вважаю, що до кінця цього року, коли офіс трансформації почне працювати, ми зможемо швидше впроваджувати проєкти. Це критично важливо, оскільки Німеччина має прискорити свою цифрову трансформацію, і я оптимістично налаштована, що ця ініціатива допоможе нам рухатися вперед» (додаток А).

Діджиталізація права означає перенесення правових процесів та правозастосування в електронне середовище. Це включає електронні підписи, цифрові договори, електронну комерцію, а також впровадження е-демократії та онлайн-судочинства. Діджиталізація права відбулася у формі виникнення інформаційного суспільства та перенесення правових процесів і застосувань в електронне середовище паралельно з процесом розвитку. Цей процес спочатку розпочався із використання односторонніх та двосторонніх електронних засобів комунікації, таких як факси, телефакси та телебачення, і стрімко розвинувся з появою та демілітаризацією Інтернету [25, с. 156].

Варто розуміти, що діджиталізація державного управління має багато переваг, і так само й недоліків. Діджиталізація права сприяє спрощенню юридичних послуг, зниженню бюрократичних витрат, зменшенню витрат часу та ресурсів на обробку документів, прозорості правових процесів, а також поліпшенню доступу до правосуддя та державних послуг через е-уряди. Проте водночас виникає загроза кібератак та витоків інформації, нерівності доступу [25, с. 156 – 158].

Діджиталізація права й впровадження Е-урядування мають значний потенціал для спрощення та вдосконалення правових та державних процесів, проте потребують комплексного підходу, що враховує як технологічні, так і етичні аспекти впровадження цифрових рішень у правову та державну сфери.

Отже, діджиталізація та процеси цифрової трансформації здійснюють вплив на політичні процеси, особливу у демократичному суспільстві. Вплив відбувається двома шляхами – залучення громадян до політичних процесів та підвищення прозорості процесів врядування шляхом діджиталізації уряду. Задля органічного та послідовного процесу цифрової трансформації необхідно розуміти саму суть її впливу на суспільство, виникаючі на шляху виклики, сприяти підвищенню рівня обізнаності населення та боротися з питаннями соціальної нерівності, безпеки даних, кіберзлочинності, використання соцмереж тощо.

2.2. Міжнародне співробітництво та цифрова політика держав Європи і США

Цифрова трансформація є ключовим чинником розвитку сучасного суспільства, і її вплив на державне управління, економіку та соціальні процеси зростає з кожним роком. Одним із перших лідерів у сфері цифровізації стали Сполучені Штати Америки, які ще в кінці XX століття розпочали активне впровадження цифрових технологій у державне управління, бізнес і повсякденне життя громадян.

Європейські країни, хоча і долучилися до процесу цифровізації пізніше, сьогодні демонструють високий рівень розвитку цифрової політики та міжнародної співпраці. ЄС активно впроваджує ініціативи з кібербезпеки, захисту персональних даних та цифрових прав, що робить його важливим гравцем на світовій арені цифрового врядування.

Цифрова або ж мережева політика історично походить з різних сфер: телекомунікаційної, медійної та культурної політики. Вона охоплює всі суспільні сфери та теми, які зазнають впливу цифровізації. Цифрова політика також означає, що суспільство відкрито обговорює зміни, які приносять ці технології, їхні правові, політичні, економічні та культурні наслідки, а також політичні та соціальні підходи до їх регулювання [63].

Європа має сильну мережу як культурну, так і економічну – як онлайн, так і офлайн. ЄС як регіональне об'єднання держав відіграє важливу роль у встановленні регулювань, механізмів підтримки та стандартів у сфері цифрової політики.

Сьогодні ЄС приділяє основну увагу цифровим ініціативам з точки зору економічного розвитку. Ключовою метою є формування так званого Цифрового єдиного ринку – спільного економічного простору в Європі, де цифрові послуги та дані можуть вільно циркулювати між країнами. Паралельно ЄС працює над уніфікацією правових норм для цифрової економіки та забезпеченням захисту громадян шляхом впровадження

спільних регуляторних механізмів. Перші кроки у цьому напрямку були зроблені ще у 2010 році з прийняттям Цифрової агенди для Європи [63].

Європейський Союз активно розвиває цифрову політику в різних напрямках. Зокрема, в контексті конкурентного регулювання він прагне зміцнити позиції європейських компаній у глобальній економіці та запобігти утворенню монополій. У США високий рівень доступу до венчурного капіталу, гнучке регулювання та сприятливе середовище для інновацій, що сприяє стрімкому розвитку цифрових технологій. Це дало змогу таким американським корпораціям, як Google, Amazon, Facebook, Apple та Microsoft, зайняти лідерські позиції у світовій цифровій економіці [63].

ЄС також активно фінансує дослідження цифрових технологій, найбільшим та найважливішим проєктом у цій сфері є «Horizon 2020», в межах якого до кінця 2020 року було виділено майже 80 мільярдів євро, та Horizon Europe (2021-2027) з ще більшим бюджетом – понад 95 мільярдів євро [63].

Серед актуальних тем, які нещодавно з'явилися на порядку денному ЄС, – регулювання штучного інтелекту (AI), використання цифрових технологій для боротьби зі змінами клімату та загальна мета створення єдиної цифрової європейської спільноти.

Варто також зазначити, що однією з найбільш актуальних проблем розвитку цифрової політики та міжнародного співробітництва під впливом діджиталізації для країн Європи та США є захист даних (персональних даних громадян та державних) і кібербезпека.

Кібербезпека та захист даних є важливими аспектами демократичної та успішної цифровізації. Кібербезпека передбачає заходи для захисту систем, підключених до інтернету, таких як апаратні пристрої, дата-центри та програмне забезпечення, від несанкціонованого доступу. Захист даних стосується збереження персональної інформації (імені, адреси, номери посвідчення особи, стану здоров'я тощо) та гарантування прав особи, до якої

ці дані відносяться, у частині збору, використання, зберігання та передачі їхньої особистої інформації [49, с.47].

Усе, що ми робимо в інтернеті, створює дані. Крім того, як удома за комп'ютером, так і в громадських місцях, багато наших дій фіксуються та зберігаються за допомогою камер і датчиків. Ці дані можуть бути використані, трансформовані, переслані та проаналізовані у великих масивах інформації, відомих як Big Data (Рис. 2.1.)

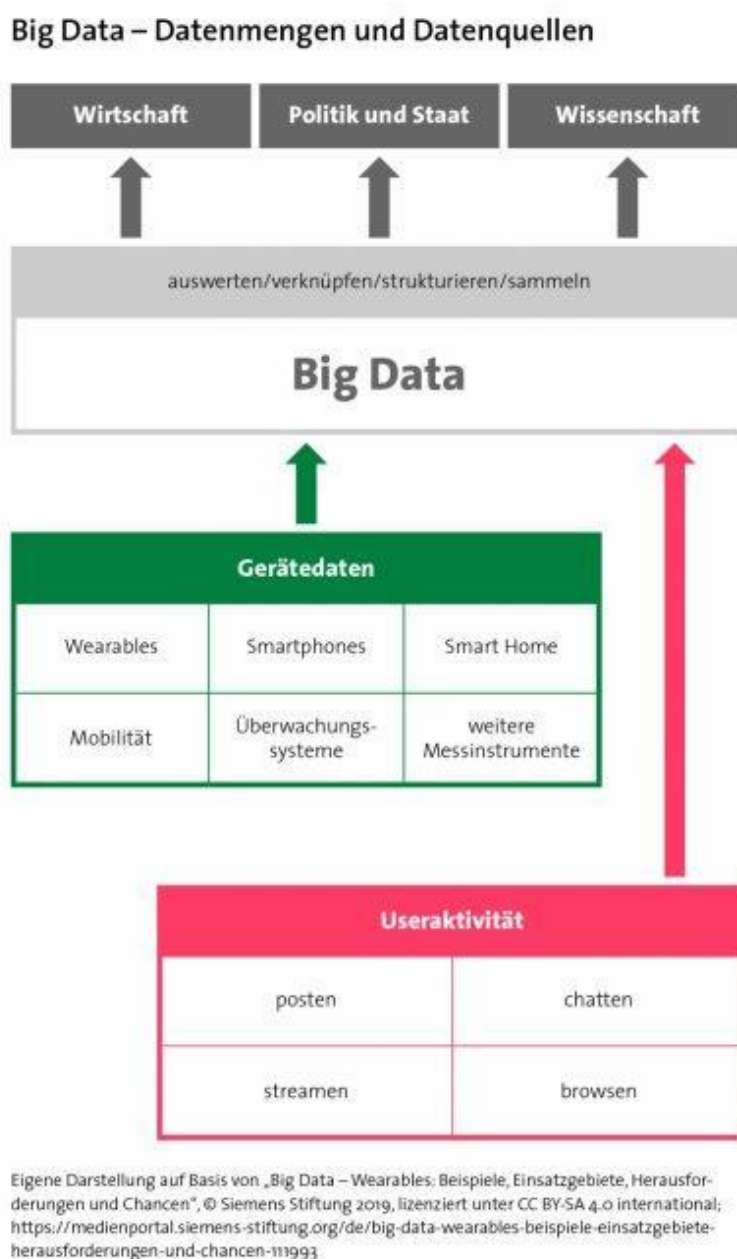

Рисунок 2.1. Big Data – обсяги та джерела даних (Siemens Foundation 2019).

Джерело: [63].

Технології Big Data дозволяють компаніям та урядам виявляти закономірності, прогнозувати поведінку користувачів, автоматизувати рішення та створювати персоналізовані сервіси. Наприклад, соціальні мережі та онлайн-магазини використовують аналіз даних для формування рекомендацій, а міста – для оптимізації транспортної інфраструктури. Водночас велика концентрація даних несе ризики для приватності, оскільки їх можуть використовувати для комерційного нагляду, політичного маніпулювання або навіть обмеження прав громадян. Тому питання захисту персональних даних стає все більш важливим у цифрову епоху.

У 1983 році Федеральний конституційний суд Німеччини сформулював інформаційне право на самовизначення, яке також називають правом на захист персональних даних. Це право захищає приватні секрети, сприяє формуванню ідентичності, забезпечує соціальну взаємодію і є важливою передумовою для побудови відносин. Тісно пов'язане з цим і право на забезпечення конфіденційності та цілісності інформаційних систем, яке було закріплене у 2008 році. Воно підкреслює, що захист персональних даних має відбуватися ще на ранньому етапі – через впровадження технологічних заходів безпеки безпосередньо в систему з моменту її створення [63].

Провідною ціллю правомірного і послідовного процесу цифрової трансформації виступає захист персональних даних, що забезпечує баланс між можливостями цифрової економіки та ризиками порушення прав людини.

Досвід реалізації цифрових проєктів у всьому світі свідчить про те, що захист даних є ключовим питанням. Найкращою практикою є врахування цього аспекту ще на етапі проєктування, використовуючи підхід «конфіденційність за задумом» (privacy by design) (OECD, 2013). Важливо орієнтуватися на міжнародні стандарти, такі як OECD Privacy Framework (2013), Рекомендації ООН щодо регулювання комп'ютеризованих файлів персональних даних (1990) та Загальний регламент ЄС із захисту даних (GDPR, 2016), що був запроваджений у відповідь на зростаючу цифровізацію

та необхідність узгоджених стандартів, а також задля посилення захисту приватності громадян [63]. Крім того, необхідно враховувати національні та регіональні закони про захист даних для розробки цифрових рішень із дотриманням прав людини та локальних особливостей [49, с.47].

Фрау О'Салліван у своєму інтерв'ю зазначає, що незважаючи на вже неабиякий прогрес у сфері цифровізації та заходи із забезпечення правомірного регулювання процесів цифрової трансформації, «...у Німеччині приділяється велика увага безпеці, проте вона здебільшого зосереджена на військовій безпеці, а не на кібербезпеці. Як людина, яка працює у сфері безпеки в повсякденному житті тут, у Франкфурті, я помітила значний розрив у розумінні та експертних знаннях. Політика повинна розвиватися в цьому напрямку, частіше залучаючи фахівців, особливо з огляду на те, що наша освітня система не завжди забезпечує людей навіть базовими знаннями з ІТ та цифровізації» (Додаток А).

Для підвищення рівня розвитку кібербезпеки в країні та запобігання зловживанню даними, необхідно не тільки підвищувати рівень обізнаності і освіченості серед населення, але й передбачити навчання місцевих фахівців щодо використання, обслуговування та (за можливості) подальшого розвитку цифрових рішень. За процесів цифрової трансформації наявність у проекті експертів, які глибоко розуміють технології та можуть адаптувати їх до конкретних потреб, є критичним фактором успішного впровадження [49, с.48]. Також, необхідним є створення локальних цифрових екосистем, незалежних від іноземних провайдерів; підтримання прозорості та впровадження нагляду з боку громадянського суспільства, правозахисних організацій та незалежних експертів, з метою запобігання зловживанню даними.

У березні 2023 року Білий дім опублікував нову Національну стратегію кібербезпеки США. Документ визначає 5 основних (стратегічних) сфер інтересів США, з-поміж яких безпека критичної інфраструктури, боротьба з

програмами-вимагачами (ransomware) всіма можливими засобами та приділення більшої уваги до освіти кіберфахівців [52].

На разі також триває модифікація власного законодавства ЄС у сфері кібербезпеки, аби створити безпечніший європейський кіберпростір. Основна дискусія точиться навколо норм майбутнього закону про кіберстійкість [44].

Такими чином, освіти вітчизняних фахівців із кібербезпеки є необхідним заходом із впровадження сталого розвитку процесів цифровізації. У Рекомендації Німецької ради зі сталого розвитку (RNE) від 19 грудня 2018 року зазначається, що цифрова освіта є фундаментом сталого суспільного розвитку в умовах цифровізації та забезпечення ринку праці [5, с. 11].

Цифровізації охоплює всі сфери життя цивільного населення і громадськості, впливаючи на рівень життя людини, її комфорту, почуття самоідентичності та приналежності до соціуму. І хоча з одного боку, це питання набуття цифрових навичок як основи для участі в дедалі більш взаємопов'язаному світі, самостійного життя, якісної роботи та доступу до знань. З іншого боку, йдеться про навички освіти для сталого розвитку (ESD), необхідні для переходу до сталого суспільства – критичний аналіз, прийняття рішень та здатність справлятися з негативними аспектами цифровізації, такими як фейкові новини та мова ворожнечі [5, с. 12].

Таким чином, цифровізація стає не лише технологічним процесом, а й важливим фактором міжнародних відносин. Проте варто зазначити, що цифрова взаємодія між країнами розвивається вкрай повільно. Попри значні зміни у сфері комунікацій і транспорту, які принесла глобалізація, структура міжнародної політики та дипломатії багато в чому залишилася незмінною.

Цікаво, що технології телеконференцій та інтернет-комунікацій (ІКТ) докорінно змінили спосіб ведення бізнесу та інших видів соціальної взаємодії, однак основний процес переговорів, який передбачає особистий контакт між учасниками, досі домінує в дипломатичних зусиллях як на двосторонньому, так і на багатосторонньому рівнях. З появою цих нових

засобів комунікації деякі почали ставити питання, чи справді такі особисті зустрічі необхідні.

Розглянемо Конференцію ООН зі зміни клімату в Копенгагені. Політичні оглядачі кмітливо відзначили іронію ситуації: переговорники долали тисячі миль на літаках із високими викидами, щоб обговорити, як найкраще скоротити загальні обсяги викидів. Подібна критика звучала й щодо інших багатосторонніх конференцій, таких як саміт G-20 [22, с. 13–14].

Хоча занепокоєння вказують на серйозну проблему відсутності розвитку цифровізації дипломатії та міжнародного співробітництва, зрушення все ж таки відбуваються. Не можна остаточно вказувати, що сектор дипломатії не зазнав змін і є абсолютно не діджиталізованим. Хоча технології, можливо, не вплинули на ключовий аспект традиційної дипломатії – особисті зустрічі – вони суттєво змінили способи, якими міністерства закордонних справ і державні відомства ведуть свої справи.

Дослідження зовнішньополітичних відомств країн ОЕСР, наукові роботи з публічної дипломатії, а також популярні медіа-ресурси свідчать, що електронна дипломатія (e-diplomacy) не лише стала предметом академічного вивчення, а й розглядається державами як важлива стратегія, на яку витрачаються значні ресурси. Наприклад, станом на вересень 2012 року у США працювало понад 150 співробітників на постійній основі у двадцяти п'яти відділах електронної дипломатії в центральному апараті, а понад 900 осіб використовували цифрові інструменти дипломатії в американських місіях за кордоном. Інші країни, незалежно від рівня впливу на міжнародній арені, також долучилися до цієї тенденції. Велика Британія, Росія, Сербія, Чорногорія та Китай запровадили певні стратегії цифрової дипломатії, зазвичай використовуючи соціальні медіа, такі як Facebook і Twitter. Згідно з повідомленнями преси, близько двох третин із 193 держав-членів ООН мають офіційні акаунти у Twitter, хоча рівень їх активного використання значно відрізняється [22, с.14].

На цьому тлі варто детальніше розглянути відмінності між цифровою дипломатією США та Німеччини, двох впливових гравців на міжнародній арені, які обрали різні підходи до комунікації в цифровому просторі. Якщо американська дипломатія орієнтована на централізовану, стратегічну комунікацію, спрямовану на широке охоплення аудиторії, то Німеччина надає перевагу децентралізованим та діалоговій моделі (Додаток А).

Державний департамент США використовує соціальні мережі як інструмент оперативного реагування та формування інформаційних наративів, що робить його ключовим гравцем у цифровій дипломатії. Американські дипломатичні акаунти мають понад 100 мільйонів підписників на різних платформах, забезпечуючи глобальний вплив та можливість швидкого поширення інформації [34, с.17]. Водночас такий підхід іноді стикається з викликами довіри, оскільки частина аудиторії сприймає повідомлення як елемент державної пропаганди [34, с.23].

На відміну від США, Німеччина використовує цифрову дипломатію для побудови довгострокової довіри та залучення громадян до обговорень. Міністерство закордонних справ Німеччини робить акцент на прозорості та відкритості, що відрізняє його стратегію від американської [34, с.23]. Незважаючи на менший охоплення у соціальних мережах, рівень взаємодії на один допис у німецьких дипломатичних акаунтах є вищим. Це свідчить про більш глибокий зв'язок із аудиторією, навіть якщо чисельність підписників поступається американським [34, с.17].

Щодо фінансування, цифрова дипломатія США має значно більший бюджет. У 2021 році Державний департамент США витратив на ці цілі понад 100 мільйонів доларів, що дозволяє використовувати передові технології, аналітику даних і мультимедійний контент. У свою чергу, Німеччина оперує бюджетом, що складає менше чверті від американського, роблячи ставку на якість комунікації та довготривалі відносини із цільовою аудиторією [34, с.27].

Таким чином, цифрова дипломатія США та Німеччини відображає їхні загальні підходи до зовнішньої політики: Вашингтон робить ставку на масштаб та швидкість, тоді як Берлін – на довіру та сталість зв'язків. Обидві моделі мають свої переваги та виклики, що формує унікальні стратегії цифрової комунікації кожної країни.

Таким чином, майбутнє цифрової дипломатії визначається не тільки засобами здійснення цього процесу, а й підходом окремих країн до цього. Майбутнє цифровізації міжнародного співробітництва та дипломатії на пряму залежить від розвитку та зростання ролі штучного інтелекту й Big Data, а також викликами, пов'язаними з дезінформацією та кібербезпекою. У сучасному світі дипломатія вже виходить за межі традиційних каналів комунікації, і ця тенденція тільки посилюватиметься.

Використання штучного інтелекту та Big Data допоможуть урядам аналізувати суспільні настрої та передбачати геополітичні тенденції, що дозволить швидше й точніше реагувати на міжнародні події. Вони не замінять традиційну дипломатію, проте стануть незамінними інструментами для розуміння глобальних наративів та формування зовнішньої політики [34, с.45]. Дипломатія, в свою чергу, більше не буде виключною сферою державних акторів; приватні компанії та цифрові платформи формуватимуть міжнародні відносини у безпрецедентний спосіб [34, с.52]. Однак, варто розуміти, що водночас із новими можливостями, міжнародні відносини постануть перед рядом загроз, таких як дезінформація, кіберзлочинність, фрагментація цифрового простору та впровадження більш автентичної взаємодії з аудиторією.

2.3. Законодавча база діджиталізації в Україні

Діджиталізація стала важливою складовою сучасного розвитку держав, адже вона безпосередньо впливає на ефективність управління, економічний розвиток та добробут громадян. У цьому контексті законодавче забезпечення

свободи Інтернету, безпеки, процвітання та відкритості мережевого простору є одним з основоположних принципів. Україна, як частина глобальної цифрової трансформації, активно працює над удосконаленням свого законодавства, зокрема в частині кібербезпеки, інтеграції у світовий та європейський інформаційний простір, а також розвитку новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.

В умовах реформування різних сфер суспільного та державного життя національне законодавство України демонструє прогрес у цій сфері. Прийняті важливі законодавчі акти, такі як Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII та Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII, а також Стратегія розвитку інформаційного суспільства, затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України, є важливими кроками на шляху до забезпечення цифрової безпеки та розвитку інформаційних технологій в Україні [44, с.123].

Важливим кроком у формуванні законодавчої бази для діджиталізації в Україні стало прийняття Закону України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» від 5 жовтня 2017 року № 2155-VIII [1]. Він сприяв інтеграції України до Єдиного цифрового ринку ЄС та наблизив національне законодавство до європейських стандартів у сферах електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг.

Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» встановлює правові та організаційні основи для електронної ідентифікації та надання електронних довірчих послуг в Україні. Він визначає права та обов'язки учасників цих відносин, а також порядок державного контролю у відповідних сферах. Основні положення Закону включають [1]:

- встановлення процесів та рівнів довіри для ідентифікації фізичних та юридичних осіб в електронному середовищі.
- регулювання надання послуг, таких як створення, перевірка та

зберігання електронних підписів, печаток, часових міток та інших засобів, що забезпечують достовірність електронних даних.

- визначення повноважень органів влади щодо нагляду за дотриманням вимог законодавства у сферах електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг.

Варто зазначити, що для повноцінної реалізації положень Закону необхідно було привести у відповідність близько 90 інших законів України, що підкреслює його значущість у процесі діджиталізації державних послуг та розвитку електронного урядування в Україні.

Варто зазначити, що станом на 2025 рік, Україна знаходиться на доволі високому рівні розвитку цифрової економіки. Складно уявити українське підприємство без використання сучасних технологій, соціальних мереж або оцифрування паперових матеріалів. Через швидкі зміни у зовнішньому середовищі підприємства мають безперервно вдосконалювати свою конкурентну стратегію, інтегруючи автоматизовані рішення та інноваційні технології. Діджиталізація стає ключовим трендом, і її ігнорування може спричинити технологічне відставання, втрату клієнтів і, зрештою, витіснення з ринку. Запровадження цифрових технологій у бізнес сприятиме підвищенню рівня інноваційності та розвитку креативного підходу в діяльності компанії.

Після впровадження Закону України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» у 2017 році, пандемія Covid-19 значно прискорила процес діджиталізації на підприємствах вже у 2019 році. Спочатку вважалося, що лише IT-компанії зможуть успішно працювати дистанційно, використовуючи веб-інструменти. Проте згодом стало очевидно, що це хибне припущення, адже цифрова трансформація стала критично важливою для всіх сфер бізнесу. Підприємства, які не змогли адаптуватися та впровадити цифрові технології у свої процеси, втратили конкурентні позиції. Саме в цей період набув актуальності новий вислів: «Помри або ставай діджитал» [15, с. 195].

Згодом, впровадження діджиталізації на підприємствах стало важливим чинником підтримки економічної стабільності в Україні під час повномасштабної війни. Люди змушені були шукати прихисток за межами своїх домівок і країни, щоб врятувати своє життя. Завдяки віддаленому доступу та сучасним хмарним технологіям, вони мали можливість працювати дистанційно, що дозволило підприємствам залишатися на плаву і уникнути збитків. Використання таких платформ, як GoToMeeting, Webex, Skype, Zoom, дозволило менеджерам підтримувати зв'язок з працівниками через відеоконференції, організовуючи ефективну роботу підприємства [15, с. 196]. Завдяки цим додаткам компанії також змогли знаходити нових партнерів для збуту продукції та узгоджувати умови співпраці в безпечному середовищі для всіх учасників.

В умовах глобальних змін, зокрема війни, цифрові технології та їхнє впровадження стають не лише важливими для підтримки економічної стабільності, але й ключовими для забезпечення національної безпеки. Однією з важливих складових цієї безпеки є кіберзахист, адже з початком конфлікту Україна стала об'єктом численних кібернападів, що значно ускладнюють ситуацію. Тому, для ефективної протидії кіберзагрозам Україна активно розвиває міжнародну співпрацю.

Зокрема, в березні було налагоджено співпрацю між українськими державними органами та міжнародними компаніями. Одним із прикладів є залучення австралійської організації «Інтернет 2.0», а також активна взаємодія з європейськими аналітичними центрами, такими як Лісабонська рада. Крім того, завдяки співпраці з правоохоронними органами Німеччини, Нідерландів, Федеральним бюро розслідувань та за підтримки Європолу було викрито учасника хакерської групи, причетної до роботи ransomware DoppelPaymer [52].

Наразі українські фахівці з Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації продовжують активно відстежувати тенденції російських кіберзагроз. Це підтверджується оприлюдненим звітом “Russia’s Cyber

Tactics: Lessons Learned 2022”, який узагальнює досвід України у боротьбі з кібернападами Росії [52]. Крім того, збройні сили США також активно нарощують свої кіберпотенціали, запускаючи навчальні програми для своїх програмістів і створюючи посібники для впровадження політики zero trust.

У свою чергу, Україна продовжує зміцнювати свою стійкість до кіберзагроз, здобуваючи призові місця на міжнародних змаганнях, таких як NATO TIDE Hackathon 2023 [52]. Постійно підвищується кваліфікація кіберполіцейських та інших фахівців, а співпраця з вищими навчальними закладами набуває нового рівня.

В умовах посилення кіберзагроз та необхідності адаптації до нових викликів, Україна активно впроваджує інноваційні цифрові рішення, що сприяють не лише зміцненню безпеки, а й підвищенню ефективності управлінських процесів. Одним із найбільш значущих досягнень у цьому напрямку став розвиток та впровадження державного додатка «Дія». Цей цифровий інструмент став важливим елементом у сфері цифровізації державних послуг, а також у забезпеченні доступу громадян до офіційних документів та послуг в умовах війни.

«Дія» – феномен політичної культури», – зазначає Михайло Федоров, міністр цифрової трансформації в Україні. «Дія» – це не просто додаток. Це частина ширшого політичного феномену, який змінив ставлення до цифровізації в Україні, вплинув на повсякденне життя громадян і змінив уявлення про доступ до державних послуг [51].

У 2019 році, на четвертий день свого президентства, Володимир Зеленський виступив на столичному форумі айтишників, обговорюючи ідею створення «країни в смартфоні». І хоча того часу така суперечлива ідея не отримала багато підтримки, цей момент став символічним початком цифрової трансформації в Україні. У 2021 році, на тлі пандемії Covid-19, додаток став особливо актуальним. Мільйони українців почали використовувати «Дію» не тільки для отримання паспортних даних чи водійських посвідчень, а й для

отримання ковід-сертифікатів, що стало необхідністю в умовах глобальної кризи [51].

«Дія» стала іконою сучасної політичної культури, де питання доступу до цифрових державних послуг та змін у бюрократії стають визначальними. Феномен додатку та концепція «країни в смартфоні» стали відомими в Європі, водночас український підхід став прикладом для наслідування або ж засудження в країнах світу. Варто підкреслити, що «Дія» не лише полегшує доступ до електронних послуг, але й активно впроваджує елементи цифрової ідентифікації, що є важливим для забезпечення безпеки громадян у кіберпросторі. Завдяки таким інноваціям, як цифрові паспорти та водійські посвідчення, цей додаток став важливим кроком до інтеграції України у глобальний цифровий простір. Зокрема, під час війни, коли фізична присутність у державних установах часто була неможлива, «Дія» стала критично важливою для підтримки зв'язку між громадянами та урядом, забезпечуючи стабільність та ефективність надання державних послуг у нових умовах.

Отже, законодавча база діджиталізації в Україні зазнала значних змін, спрямованих на забезпечення цифрової безпеки, інтеграцію в глобальний інформаційний простір та розвиток новітніх технологій. Важливими етапами стали прийняття законів, що сприяли розвитку електронного урядування в Україні та наближенню національної нормативної бази до європейських стандартів, зокрема в аспектах цифрової ідентифікації, кібербезпеки та електронних послуг. Своїм завершенням ці реформи досягли інтеграції в єдиний цифровий ринок ЄС та створили фундамент для розвитку цифрової економіки.

Цифровізація бізнесу та державних послуг стала особливо актуальною після початку пандемії Covid-19, коли діджиталізація набрала темпів і стала необхідною умовою для функціонування підприємств. Запровадження цифрових технологій дозволило компаніям залишатись конкурентоспроможними навіть у кризових умовах. Під час війни ці

технології забезпечили економічну стабільність, а також важливу роль відіграло впровадження додатку «Дія», який став ключовим інструментом для надання державних послуг дистанційно. Крім того, «Дія» стало частиною політичної культури країни, змінивши підхід до бюрократії та взаємодії громадян з урядом, особливо у кризові періоди. Це також відкриває нові можливості для інтеграції України у глобальний цифровий простір.

2.4. Перспективи та виклики розвитку діджиталізації в Україні та світі

У сучасному світі діджиталізація виступає ключовим фактором трансформації економік, суспільств і державного управління. Глобальні тенденції цифрової трансформації охоплюють практично всі сфери життя – від фінансових послуг до охорони здоров'я, від освіти до промисловості. Україна також активно рухається в напрямку цифрової модернізації, прагнучи інтегруватися у світовий цифровий простір та підвищити конкурентоспроможність на міжнародній арені. Водночас, як в Україні, так і у світі, цей процес супроводжується не лише значними можливостями, а й низкою суттєвих викликів.

Поява та стрімкий розвиток цифрових технологій (здебільшого створених протягом останнього десятиліття) ознаменували початок зміни парадигми, яка впливає як на медіа-екосистему, так і на саму конфігурацію публічної сфери [37, с.14]. Цифрова трансформація охоплює всі сфери суспільного життя – від комунікації до державного управління й економіки – та дедалі частіше розглядається як ключовий чинник модернізації. Водночас темпи впровадження цифрових технологій залишаються нерівномірними як у глобальному, так і в регіональному вимірах. Зокрема, згідно з дослідженням *Digitalisation in Europe 2022–2023: Evidence from the EIB Investment Survey* (Luxemburg: EIB, 2023), пандемія COVID-19 суттєво стимулювала цифровізацію європейських компаній: понад половина фірм ЄС (53%) заявили, що вжили заходів для переходу до цифрового формату, зокрема

шляхом надання послуг онлайн. Водночас, попри суттєвий прогрес, частка компаній, які інвестували у цифровізацію у відповідь на пандемію, була вищою у США, особливо серед мікро- та малих підприємств [62]. Це свідчить про наявність певних бар'єрів та структурних викликів у межах навіть найбільш розвинених регіонів світу, які потребують подальшої уваги в контексті забезпечення рівного доступу до переваг цифрової епохи.

Прихильники теорії електронної демократії поділяють переконання, що онлайн-комунікація може подолати бар'єри, притаманні сучасній ліберально-демократичній політиці. Без сумніву, діджиталізація та цифрові інструменти приносять нові можливості та досягнення, проте водночас й виклики. Розвиток цифровізації не був однорідним, лінійним чи впорядкованим, і на разі західний світ опинився в тому, що Ендрю Чедвік назвав епохою «інформаційного надміру» – поняття, яке відсилає до зростаючої схильності громадян створювати, відтворювати та поширювати медіа-контент. І мова йде не лише про розважальний контент, а й про інформацію, пов'язану з політичними процесами. У результаті ці інформаційні середовища демонструють високий і безпрецедентний рівень загальної фрагментації інформації, що суттєво трансформувало спосіб, у який громадяни взаємодіють одне з одним та з інформацією [37, с.19].

Такий характер суспільної, громадської та політичної взаємодії супроводжується низкою недоліків і суспільних викликів. У цьому контексті перспективи розвитку електронного урядування, широкомасштабного впровадження штучного інтелекту в систему державного управління, впливу на рівень громадської участі, сприяння нерівномірному сталому розвитку та зростаючого відставання менш розвинених країн від провідних держав світу постають як неоднозначні та дискусійні питання в межах цифрової трансформації.

Критики використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (НІКТ) у політиці вказують на низку ризиків, зокрема на кіберзлочинність, маніпуляції або навіть можливість спотворення результатів

виборів [3]. Окремою проблемою залишається питання доступу громадян до мережі (електронне виключення), а також брак достатньої медіа-грамотності, необхідної для ефективного використання нових технологій у повсякденному житті, зокрема для політичної участі. Таким чином, не весь потенціал цифровізації автоматично перетворюється на позитивні результати – залишаються численні виклики, обмеження та ризики. Як зазначає М. Мусіаль-Карг, багато скептиків звертають увагу на те, що високий рівень анонімності в онлайн-середовищі може сприяти зростанню неконтрольованої комунікативної поведінки, що, у свою чергу, веде до зростання грубості, неповаги та навіть агресії в громадянських дискусіях. У цьому контексті також важливими стають питання радикалізації та активності так званих інтернет-тролів [37, с.23].

Нещодавно ми стали свідками того, як Інтернет і його численні платформи здатні покращити та поглибити демократію, зробити політичні системи більш інклюзивними, відкритими до думок громадян, більш орієнтованими на обговорення і залучення громадськості, а також допомогти подолати найбільш очевидні обмеження та недоліки демократії [37, с.14]. Особливо в західних демократіях спостерігається активне залучення громадян до різноманітних форм політичної участі не лише під час виборчих кампаній, але й між виборами – значно частіше, ніж це було в минулому. Невиборча участь охоплює широкий спектр дій: підписання петицій, участь у громадському лобіюванні, звернення до депутатів, участь у протестах чи демонстраціях, створення груп, зосереджених на окремих питаннях, а також організацію громадянських ініціатив і рухів [37, с.31].

Таким чином, рівень громадської участі помітно зростає завдяки використанню цифрових технологій, розвитку медіа- та інтернет-ресурсів. Інтеграція цифрових рішень не лише в повсякденне життя, але й у політичну та суспільну сфери відкриває нові перспективи для розвитку цифрової дипломатії та цифрової трансформації загалом. Водночас дискусійним залишається питання впровадження електронного голосування у західних

демократіях, що становить один із ключових викликів на шляху до повноцінної цифрової трансформації.

Фрау Айлін О'Салліван, членкиня міської ради та уповноважена з питань громадянського суспільства, цифровізації та міжнародних справ у Франкфурті-на-Майні, у своєму інтерв'ю зазначає: «Я й надалі залишаюся переконаним противником запровадження електронного голосування, зокрема в Німеччині, оскільки вважаю, що ми ще не досягли рівня, коли можна гарантувати належну кібербезпеку. Завжди існує ризик – наприклад, активна й гучна меншість може домінувати в онлайн-дискусіях, навіть якщо йдеться лише про допис від імені міста. Існує небезпека тролінгу або створення інформаційного шуму, що може спотворювати реальну громадську думку та уявлення про те, як насправді мислить більшість. Крім того, значну загрозу становлять фейкові новини. У часи, коли охопити всіх засобами комунікації стає дедалі складніше, а канали інформації розпорошені між численними платформами, ця проблема лише загострюється. Фейкові новини, найімовірніше, залишатимуться викликом ще тривалий час» (Додаток А).

Викликом, який супроводжує впровадження електронного голосування, все ще залишається рівень освіченості населення та рівень володіння цифровими технологіями. Наразі, онлайн-участь є явищем, яке здебільшого популярне серед високоосвічених молодих людей, які підтримують ліві ідеології. На основі досвіду Естонії або Швейцарії можна припустити, що впровадження електронного голосування як альтернативного способу участі у виборах має потенціал змінити структуру голосувань (традиційне голосування, голосування поштою, голосування через представника, електронне голосування). [37, с.37]. Проте, Оскільки участь через цифрові медіа та інфраструктури завжди генерує відслідковуванні та експлуатовані дані, необхідно критично аналізувати, як ці дані обробляються. Наразі суверенітет доступу до цих даних майже повністю належить кільком приватним компаніям, чия діяльність у цій сфері здебільшого мотивована економічними інтересами. Однак, якщо в довгостроковій перспективі

цифрова участь має бути можливою не лише на умовах цих платформ, сервісів та порталів, то необхідно сприяти створенню інфраструктур, орієнтованих більше на демократію та загальне благо. Тому такі громадянські ініціативи та рішення повинні отримувати політичну та фінансову підтримку на довгостроковій основі [27, с.38].

Наступним викликом під час процесів цифрової трансформації виступає питання цифрового розриву між країнами світу. Минулорічне видання опитування ООН про електронне урядування – Прискорення цифрової трансформації для сталого розвитку (the United Nations E-Government Survey – Accelerating Digital Transformation for Sustainable Development, 2024) представляє Данію, Естонію та Сінгапур як лідерів у рейтингу цифрового урядування серед 193 держав-членів ООН, які отримали найвищі бали за обсягом і якістю онлайн-послуг, станом телекомунікаційної інфраструктури та людським потенціалом [71].

Попри загальний прогрес у сфері цифрового розвитку в різних регіонах світу, темпи цієї трансформації залишаються нерівномірними, що зумовлює збереження значних регіональних розбіжностей. Європа утримує лідерство в розвитку електронного урядування, тоді як Азія демонструє найшвидші темпи зростання — понад половина країн регіону вже досягли дуже високих показників EGDI. В Африці спостерігається позитивна динаміка: Маврикій і Південна Африка вперше увійшли до групи з високим рівнем EGDI, однак більшість країн континенту все ще відстають від світового середнього рівня. Подібні диспропорції помітні і в Океанії, де Австралія та Нова Зеландія залишаються лідерами як у регіональному, так і в глобальному вимірі, тоді як малі острівні держави (SIDS) стикаються зі значними труднощами у розвитку цифрової інфраструктури, підвищенні цифрових навичок та готовності до впровадження електронного урядування [71]. Ці відмінності підкреслюють актуальність проблеми цифрового розриву, яка потребує скоординованих міжнародних зусиль для забезпечення більш рівномірного прогресу.

Під час впровадження цифрових проєктів, спрямованих на підтримку демократії, також виникає низка викликів та помилок. Варто розуміти, що успіх цифрових ініціатив залежить не стільки від самої технології, скільки від врахування контексту, прав людини і стійкості проєкту. Згідно з думкою Вагнера Б., Ферро К. та Гсенгера Р. можна виділити декілька основних помилок під час проведення процесів цифрової трансформації [49, с. 53-58]:

1. Занадто великий фокус на впровадженні новітніх технологій замість розв'язання реальних потреб користувачів і громадян;
2. Слідування за технологічними трендами, не адаптованими до локального контексту
3. Використання технологій, які складно обслуговувати або масштабувати;
4. Недооцінення ризиків для прав людини (загрози приватності, свободі вираження і безпеці даних громадян);
5. Відсутність нейтральної інституційної відповідальності;
6. Брак гнучкості та здатності адаптуватися до змінних обставин.

У зв'язку з цими викликами, ще одним важливим аспектом є розвиток технологій, таких як штучний інтелект (ШІ). Він є як перспективою для подальшого розвитку цифрової трансформації, так і серйозним викликом, оскільки його інтеграція в демократичні процеси вимагає не лише високого рівня технічної готовності, але й ретельного врахування етичних та правових аспектів.

Зміни, спричинені штучним інтелектом (ШІ) на глобальному та цифровому рівнях, викликають занепокоєння. Працюючі люди бояться втратити роботу через автоматизацію, споживачі цікавляться, хто нестиме відповідальність, якщо система на основі ШІ прийме неправильне рішення, малі компанії не знають, як застосовувати ШІ у своєму бізнесі, стартапи у сфері ШІ не знаходять необхідних ресурсів та талантів у Європі, а

міжнародна конкуренція стає жорсткішою, з величезними інвестиціями в США та Китаї [4].

Для вирішення цих викликів та максимально ефективного використання можливостей, які пропонує ШІ, Європейська Комісія опублікувала європейську стратегію у квітні 2018 року. Комісія запропонувала підхід, який ставить людину в центр розвитку ШІ (людино орієнтований ШІ) та заохочує використання цієї потужної технології для вирішення найбільших проблем світу: від лікування хвороб до боротьби зі змінами клімату, прогнозування природних катастроф, забезпечення безпеки транспорту, боротьби з злочинністю та покращення кібербезпеки тощо. Ця стратегія підтримує етичний, безпечний та передовий ШІ, розроблений в Європі. Вона базується на наукових та промислових перевагах Європи та складається з чотирьох основних напрямів: збільшення державних і приватних інвестицій у ШІ, підготовка до соціально-економічних змін, забезпечення відповідної етичної та правової основи та співпраця на європейському рівні [4].

Європейський економічний і соціальний комітет (EESC) визнає подвійний вплив, який штучний інтелект (ШІ) може мати на суспільство, як позитивний, так і негативний. EESC рекомендує Європейському Союзу взяти на себе глобальне лідерство у встановленні чітких глобальних політичних рамок для ШІ, що відображатимуть європейські цінності та основні права. Комітет виявив 11 ключових сфер, де ШІ становить суспільні виклики, включаючи етику, безпеку, конфіденційність, прозорість, підзвітність, працю, освіту та навички, нерівність і інклюзивність, право та регулювання, управління та демократію, війну та потенціал надінтелекту [28, с. 46].

У вересні 2023 року Японія, Кенія, Марокко, Сінгапур, Іспанія, Велика Британія та США організували міністерську зустріч в рамках Тижня високого рівня Генеральної асамблеї ООН у Нью-Йорку. Зустріч була присвячена потенціалу штучного інтелекту (ШІ) для прискорення прогресу у досягненні Цілей сталого розвитку ООН (ЦСР) [56]. Під час заходу провідні розробники ШІ продемонстрували практичні застосування цієї технології для підтримки

ЦСР, а експерти обговорювали перспективи та обмеження використання ШІ. Цей високорівневий захід став важливим кроком у демонстрації прихильності країн, компаній та багатосторонніх учасників до того, щоб ШІ служив інтересам людства.

Окрім цього, 14 червня 2023 року відбулося засідання Комісії США з публічної дипломатії (ACPD), яке було присвячене обговоренню потенціалу та викликів штучного інтелекту у контексті публічної дипломатії. Під час заходу було підкреслено, що ШІ є потужним інструментом, здатним значно полегшити щоденну роботу дипломатів, особливо в сфері аналізу даних і створення контенту. Однак також було вказано на численні виклики, такі як питання безпеки, упередженості, перевірки інформації та етичного використання технологій [68].

Основні висновки цього заходу зводяться до того, що людська участь залишається незамінною. ШІ не замінює експертну оцінку і живий контакт, а лише допомагає автоматизувати рутинні завдання. У рекомендаціях для політик США було зазначено необхідність створення внутрішніх ШІ-рішень, обов'язкового навчання співробітників, посилення кіберзахисту та дотримання етичних стандартів при використанні ШІ.

Зокрема великою перспективою подальшої цифровізації є впровадження ШІ у концепції «розумних міст» (Smart City). У контексті глобальної цифровізації концепція Smart City виступає яскравим прикладом як перспективи, так і виклику для процесів цифрової трансформації міст. З одного боку, розумні міста обіцяють підвищення ефективності управління, поліпшення якості життя мешканців, розвиток сталої мобільності та екологічні рішення завдяки використанню великих даних і цифрових платформ. Це відповідає загальній тенденції цифровізації як інструменту модернізації міського простору. Проте, як застерігають Сибілле Бауередль і Анке Штрювер, цифровізація міського середовища далеко не завжди є інклюзивною чи справедливою. Авторки наголошують, що впровадження Smart City часто «поглиблює соціальні нерівності та сприяє новим формам

виключення, адже доступ до цифрових послуг і даних є нерівномірним, а рішення приймаються закритими технократичними колами» [46, с.184]. Таким чином, Smart City – це не лише технологічна перспектива, а й виклик для демократії, приватності та рівності у доступі до міських ресурсів.

Фрау О'Салліван в інтерв'ю зазначає, що використання безпосередньо штучного інтелекту у міських процесах значно покращує ефективність та знижує навантаження на працівників. Наприклад, завдяки впровадженню інструменту ШІ для автоматичного перекладу вебсайту міста на кілька мов, тепер можна швидко та ефективно оновлювати інформацію для мешканців, зокрема тих, хто не володіє німецькою. Також планується впровадження програмного забезпечення, яке використовує ШІ для оцінки стану вулиць. Це дозволить вчасно виявляти проблеми, такі як ями на дорогах, і визначати, чи потребує вулиця негайного ремонту. Такий підхід допомагає зробити процес більш стійким, заощаджує ресурси та забезпечує швидке реагування на серйозні проблеми, що дозволяє уникнути більших витрат у майбутньому (Додаток А).

Наступним викликом виступає вплив цифровізації на культуру суспільства та сприйняття реальності – формування цифрової культури.

Цифрова культура є результатом процесу цифровізації, де інформація перетворюється в бінарні дані, що можуть бути оброблені, збережені та передані електронними засобами [25, с.201-210]. Цей процес змінює не лише комунікацію, а й ідентичність користувачів. Основним аспектом культурних змін є вплив цифрових технологій на взаємозв'язок часу та простору. Згідно з ідеями різних теоретиків, таких як Кастельс та Бауман, фізичний простір поступово змінюється, а нові технології зменшують залежність від часу та простору, створюючи нову реальність, яку можна охарактеризувати як «реальність віртуальності» [25, с.202].

Цифровізація змінює не тільки способи комунікації, але й структуру соціальних зв'язків, таких як цінності та переконання. Нові медіа та цифрові технології трансформують традиційні культурні форми, як-от фотографія та

кіно, а також породжують нові культурні явища, наприклад, комп'ютерні ігри та віртуальні світи. Одним із ключових елементів цифрової культури є меми — культурні елементи, що поширюються через імітацію, зберігаючи та змінюючи ідеї в нових умовах. Також важливим є вивчення кіберкультури, яка аналізує вплив цифрових технологій на людей і їх роль у соціальних змінах [25, с.206-207]. Таким чином, розвиток цифрової культури є потужним чинник культурних змін, а також перспективою подальшого розвитку цифровізації, що впливатиме на всі сфери життя, від комунікації до соціальних відносин та цінностей.

Детальний огляд на перспективи та виклики розвитку цифровізації в Україні та світі подано у таблиці 2.4.1

Таблиця 2.1.

Перспективи та виклики розвитку цифровізації в Україні та світі

№	Перспективи	Виклики
1.	Покращення адміністрування податків за рахунок використання ІІІ, Big Data, електронної звітності;	Кіберзлочинність – загроза атакам на державні системи, витоку персональних даних;
2.	Електронне урядування (цифрові портали, мобільні додатки, онлайн-доступ до послуг);	Зростання цифрової агресії (грубість, нетолерантність, тролінг у громадських дискусіях);
3.	Smart City (розумне управління містами, автоматизація освітлення, транспорту, сервісів);	Цифровий розрив між країнами/регіонами (нерівний доступ до інтернету та ІТ-послуг);
4.	Впровадження Е-Голосування та спрощення доступу громадян до виборчих процесів;	Вірогідність маніпуляцій або фальсифікації результатів виборів через вразливість електронних систем;
5.	Покращення охорони здоров'я. (E-health) за рахунок телемедицини, Е-рецептів, дистанційної діагностики;	Суверенітет доступу до даних (залежність від іноземних та комерційних хмарних платформ та провайдерів);
6.	Цифровізації освіти через цифрові платформи, телеприсутність, розширення можливостей для сільських шкіл (приклад Фінляндії);	Низький рівень цифрової культури у значної частини населення, переважно старшого покоління;

7.	Геоінформаційні системи (GIS) в міському плануванні, з метою запобігання катастрофам, контролю забруднення;	Фрагментація в урядуванні – відсутність координації між рівнями влади;
8.	Інтернет речей (IoT) (імплементація сенсорів для контролю дорожнього руху, стану доріг, освітлення, сміття тощо);	Фізичні обмеження (погана інфраструктура, відсутність широкосмугового інтернету);
9.	Використання соціальних мереж як каналу комунікації з громадянами;	Фейкові новини, тролінг, мова ворожнечі та дезінформація
10.	Відкритість і прозорість – публічні бюджети, відкриті дані, участь громадськості;	Законодавчі бар'єри, а саме потреба в оновленні нормативно-правової бази;
11.	Спрощений доступ до адміністративних послуг через цифрові портали;	Відсутність загальнодержавних стандартів та сумісності ІТ-систем між урядами;

Продовження Таблиці 2.1.

12.	Скорочення рівня корупції через Е-procurement (використання цифрових технологій для організації державних або комерційних закупівель);	Недостатня політична та фінансова підтримка на місцевому, державному та глобальному рівнях;
13.	Автоматизація публічних фінансів (IFMIS) – контроль бюджетних ризиків і фінансових зобов'язань.	Кадрові обмеження (нестача ІТ-спеціалістів, складність залучення у регіонах).

Складено авторкою за матеріалами: [36, с. 6 – 16].

Отже, цифровізація відкриває перед Україною та світом потужні можливості для модернізації управління, підвищення прозорості, ефективності та доступності публічних послуг. Впровадження інноваційних рішень, таких як е-урядування, Smart City, е-здоров'я, геоінформаційні системи, а також цифрові платформи для освіти й участі громадян, сприяє формуванню нової якості взаємодії між державою та суспільством.

Водночас цифрова трансформація супроводжується низкою серйозних викликів: загрозами кібербезпеці, цифровим розривом, кадровими та

фінансовими обмеженнями, потребою в оновленні законодавчої бази та формуванні цифрової культури. Ефективна реалізація цифрової трансформації можлива лише за умови цілісного підходу, міжвідомчої координації, політичної волі, активної участі суспільства та міжнародного співробітництва.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження було проаналізовано теоретико-методологічні підходи до вивчення діджиталізації як складного соціально-політичного явища, що має суттєвий вплив на трансформацію політичних процесів і розвиток міжнародного співробітництва. Встановлено, що діджиталізація є не лише технічним процесом впровадження цифрових технологій, а й глибинною зміною парадигм управління, комунікації та взаємодії як усередині держав, так і між ними. Вплив процесів діджиталізації на законодавчу базу управління держав й на характер міжнародної взаємодії є безперечним й вирішальним на сучасному етапі. Країни Європи та США впроваджують стратегії поступового та сталого розвитку цифрової трансформації, одночасно інтегруючи цифрові технології в суспільне та політичне життя.

У першому розділі роботи окреслені основні теоретичні засади поняття «діджиталізація», його категоріальний апарат, а також історичні передумови та соціально-економічний і політичний контекст розвитку цифрових технологій. В ході глибокого аналізу категоріальних понять було виявлено і доведено різницю між поняттями оцифрування, діджиталізації/цифровізації та цифрової трансформації. Оцифрування (від англ. digitization) – це процес трансформації даних у цифровий формат, доступний для зчитування та обробки комп'ютером, тоді як цифровізація (від англ. digitalization) означає впровадження цифрових технологій у всі сфери життя – від міжособистісної комунікації до промислового виробництва, від побутових предметів до дитячих іграшок та одягу. Цифрова трансформація (від англ. digital transformation) виступає докорінно відмінним поняттям, що позначає глибоку зміну бізнесової та організаційної діяльності, процесів, компетенцій і моделей для повного використання змін і можливостей, що виникають завдяки поєднанню цифрових технологій та їхньому зростаючому впливу на суспільство.

Проаналізувавши в ході дослідження історію розвитку діджиталізації та її соціально-економічний і політичний контекст, ми дійшли висновку, що еволюція поняття «діджиталізація» – від простого оцифрування даних до цифрової трансформації управлінських і політичних процесів — засвідчує масштабність змін, що відбулися в суспільстві під впливом цифрових технологій. Вона трансформувала способи комунікації, управління та міжнародної взаємодії, водночас породивши нові виклики – від цифрової нерівності до загроз кібербезпеки. Аналіз індексів електронного урядування EGDІ та цифрової економіки і суспільства DESI свідчить про позитивну динаміку України в цій сфері, але й підкреслює необхідність розвитку цифрової інфраструктури, підвищення цифрових навичок населення та доступу до електронних послуг.

У другому розділі розглянуто, як саме цифровізація впливає на політичні трансформації, зокрема у контексті прозорості, участі громадян у прийнятті рішень, боротьби з корупцією та підвищення ефективності інституцій. Нами також було досліджено роль цифровізації у демократичних суспільства та вплив на політичний устрій держави. Було доведено, що Вплив відбувається двома шляхами – залучення громадян до політичних процесів та підвищення прозорості процесів врядування шляхом діджиталізації уряду. На шляху до цифрової трансформації державного урядування й демократичного суспільства урядам країн необхідно розуміти та запобігати виникаючим викликам, сприяти підвищенню рівня обізнаності населення та боротися з питаннями соціальної нерівності, безпеки даних, кіберзлочинності, використання соцмереж тощо.

В ході дослідження також проаналізовано політики країн Європи і США щодо розвитку цифрової інфраструктури, зокрема в межах програм цифрового урядування, захисту даних та кібербезпеки. Установлено, що діджиталізація стала важливою платформою для розширення трансатлантичного співробітництва, зокрема в рамках ініціатив ЄС–США щодо цифрової торгівлі, обміну досвідом, спільних стандартів і регулювання

цифрового простору. Виявлено, що цифрова дипломатія країн напряду відображає їхні загальні підходи до зовнішньої політики. Наприклад, США роблять ставку на масштаб та швидкість, тоді як Німеччина – на довіру та сталість зв'язків. Це доводить, що майбутнє цифрової дипломатії визначається не тільки засобами здійснення цього процесу, а й підходом окремих країн до цього. Майбутнє цифровізації міжнародного співробітництва та дипломатії зокрема залежить від розвитку та зростання ролі штучного інтелекту й Big Data, а також викликами, пов'язаними з дезінформацією та кібербезпекою. У сучасному світі дипломатія вже виходить за межі традиційних каналів комунікації, і ця тенденція тільки посилюватиметься.

Особливу увагу приділено українському контексту: вивчено законодавчу базу, ініціативи цифровізації державного управління та міжнародної підтримки цифрових трансформацій в Україні. Прийняття Закону України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» (2017) стало ключовим кроком на шляху наближення нормативних стандартів країни до європейських, зокрема в галузях цифрової ідентифікації, кібербезпеки та електронних послуг. Також в ході дослідження було проаналізовано додаток «Дія», що не лише забезпечує доступ громадян до державних сервісів, а й виступає частиною політичної культури країни.

У межах дослідження було також окреслено ключові перспективи та виклики феномену діджиталізації й подальшої цифрової трансформації. Серед основних перспектив виокремлюються можливості для модернізації системи управління, підвищення прозорості, ефективності та доступності публічних послуг, а також впровадження інноваційних рішень, зокрема е-урядування, концепції «розумного міста» (Smart City), Е-здоров'я, геоінформаційних систем тощо. Водночас основними викликами залишаються загрози кібербезпеці, наявність цифрового розриву, кадрові та фінансові обмеження, а також потреба в оновленні законодавчої бази й формуванні цифрової культури.

Таким чином, діджиталізація є важливим чинником як внутрішніх трансформацій політичних систем, так і формування нових форматів міжнародного співробітництва. Подальший розвиток цифрових технологій потребує системного підходу, стратегічного планування, міждержавної координації та ефективного правового регулювання. Досвід країн Європейського Союзу та США демонструє, що сталий розвиток цифрових технологій можливий лише за умови пріоритетності питань кібербезпеки, захисту персональних даних та інвестицій у цифрову інфраструктуру. Україна, прагнучі інтегруватися у цифровий простір Європи та світу, має всі підстави для того, щоб скористатися сучасними можливостями діджиталізації для зміцнення своєї державності та міжнародної суб'єктності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19 - Text>
2. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 67-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>.
3. European Commission. A Digital Single Market Strategy for Europe. Brussels: European Commission, 2015. 18с. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/attachment/8210/DSM_communication.pdf
4. European Commission. Coordinated Plan for Artificial Intelligence Commission Communication No. COM 795 final. Brussels. 2018.
5. German Council for Sustainable Development (RNE). nachhaltig_UND_digital. Nachhaltige Entwicklung als Rahmen des digitalen Wandels (Sustainable_AND_digital. Sustainable development as a digital transformation framework) : Recommendation of the German Council for Sustainable Development to the Federal Government. Berlin, 2018. URL: https://drive.google.com/file/d/1scVIm4jzPlASSnprnAzlWweMSz13VY6l/view?usp=share_link
6. WBGU – German Advisory Council on Global Change. Our Common Digital Future. Summary. Berlin : WBGU, 2019 URL: https://drive.google.com/file/d/1CNN9FAmtVTQHm2ocQeSeQux2QsTEe5zu/view?usp=share_link
7. Абакуменко О. Діджиталізація банківського сектору України. *Фінансові дослідження*, 2016, № 1 (1), с. 69-75 URL: <https://fr.stu.cn.ua/tmppdf/20.pdf>

8. Бондарчук О. Розвиток поняття «діджиталізація» та її вплив на різні сфери економіки. 2024. с. 31–40. URL: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2024-7-8-320-321-31-40>
9. Грибіненко О. Діджиталізація економіки в новій парадигмі цифрової трансформації. *Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки»*, 2018, № 16, с. 35-37. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3523
10. Діба М. І., Гернего Ю. О. Діджиталізація економіки: світовий досвід та можливості розвитку в Україні. Київ: Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2024. с. 50–63 URL: https://drive.google.com/file/d/1wtcK9g-L-hoZhm9ir3ilSiHX0SQtsG8I/view?usp=share_link
11. Дубель М. В. Вплив діджиталізації на досягнення суспільно-політичних аспектів глобального сталого розвитку. Політичне життя. Донецький національний університет імені Василя Стуса. 2024. С. 151–157. URL: https://drive.google.com/file/d/15AfdxRPEZxIAVBkNOkv1mS16gGreyAZW/view?usp=share_link
12. Король С. Я., Польовик Є. В. Діджиталізація економіки як фактор професійного розвитку. *Modern Economics*, 2019, № 18 (2019), с. 67–73. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V18\(2019\)-11](https://doi.org/10.31521/modecon.V18(2019)-11)
13. Лігоненко Л. Зміст та механізм формування стратегії діджиталізації в бізнес-організаціях. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Економічні науки*, 2018, Випуск 22 (62), Т. 2, с. 21–24.
14. Лук'янова Н. С. Діджиталізація як двигун соціальних і політичних змін: аналіз впливу на суспільство та законодавчу базу в Україні // Стратегічні пріоритети європейської та світової політики: дипломатія, економіка, туризм: Матеріали дистанційної Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 квітня 2025 року). – Харків, 2025.

- 15.Паращич М., Ноджак Людмила. Діджиталізація та її роль у діяльності українських підприємств. 2022, с. 192–200. URL: https://drive.google.com/file/d/1uUWOGfn8ObnRhWRGHNuI98YGF1DDr1-U/view?usp=share_link
- 16.Правове забезпечення здійснення державної політики з реконструкції економіки: монографія / за заг. ред. В. А. Устименка ; НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень. Чернігів: Десна Поліграф, 2016.160 с.
- 17.Ракіпов В.Р. Об'єктивні передумови розвитку цифровізації в Україні. International scientific conference Economy and Society: The Formation of a Modern Competitive environment: Integration and Globalisation. (Greenwich, May 25th, 2018). Greenwich, UK: Baltija Publishing, 2018. Part I.
- 18.Соснін О. Цифровізація як нова реальність країни // Юридичний вісник України, 2020, № 1, с. 45–54.
19. Трушлякова А. Б. Розвиток діджиталізації в Україні: фактори впливу, переваги та виклики сьогодення. Економічні горизонти. 2018. № 4(7). с. 186–191. URL: <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/212762/212809>
- 20.Хаустова Марина. Поняття цифровізації: національні та міжнародні підходи // Право та інновації, 2022, № 2 (38), с. 7–18. URL: https://drive.google.com/file/d/1NlbJzbt4x-duIs4IZhIP9Mvz7_uZMG_j/view?usp=share_link
- 21.Berger P., Luckmann T. Die gesellschaftliche Konstruktion der Wirklichkeit. Frankfurt am Main: Fischer, 2021. 313 с. [Перше видання: 1966].
22. Bjola, Corneliu, Holmes, Marcus. Digital Diplomacy: Theory and Practice. 2015. Oxford University Press. 2015. 237 с. URL: https://books.google.de/books?id=EcwqBwAAQBAJ&printsec=copyright&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
- 23.Brennen, J. S., Kreiss, D. Digitalization. *The International Encyclopedia of Communication Theory and Philosophy* / Ed. K. B. Jensen, E. W.

- Rothenbuhler, J. D. Pooley, R. T. Craig. 2016. URL:
<https://doi.org/10.1002/9781118766804.wbiect111>
24. Brynjolfsson Erik, McAfee Andrew. The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies. New York: W. Norton & Company, 2014. 306 c. URL:
https://drive.google.com/file/d/1NaYmM0IYss7EUy1dtkWuqfoaTVTLFxt/view?usp=share_link
25. Bünyamin Ayhan. Digitalisation and society. Frankfurt am Main: Peter Lang Edition, 2017, 210c. URL:
https://drive.google.com/file/d/1jVV5mARHwo1AbReWrJd1CVYXbW_PtGxg/view?usp=share_link
26. De Clerec J.-P. Digitisation, digitalisation and digital transformation: the differences. URL:
<https://www.i-scoop.eu/digital-transformation/digitization-digitalization-digital-transformation-disruption/>
27. Digitalisation and Democracy. Deutsche Akademie der Naturforscher Leopoldina, Deutsche Akademie der Technikwissenschaften, Union der Deutschen Akademien der Wissenschaften. Deutsche Akademie der Naturforscher Leopoldina, 2021. URL:
https://levana.leopoldina.org/receive/leopoldina_mods_00407
28. Digitalisation: challenges for Europe. Brüssel: EWSA, 2019. 104 c. URL:
<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a523e54e-4ede-11e9-a8ed-01aa75ed71a1/language-en>
29. Douglas A., Found P., Chiarini A. Industry 4. 0 Digitalisation and Artificial Intelligence. Bradford, West Yorkshire: Emerald Publishing Limited, 2020.
30. Franziska Martinsen. Wissen - Macht - Meinung: Demokratie und Digitalisierung: die 20. Hannah Arendt Tage 2017. Weilerswist : Velbrück Wissenschaft, 2018, 107 c. URL:
<https://www.nomos-elibrary.de/de/10.5771/9783845298924/wissen-macht-meinung>

31. Hermann Hill, Dieter Kugelmann, Mario Martini. Digitalisierung in Recht, Politik und Verwaltung. Baden-Baden: Nomos, 2018, 167 c. URL: <https://www.nomos-elibrary.de/10.5771/9783845290126/digitalisierung-in-recht-politik-und-verwaltung?page=1>
32. Joseph S. Nye. Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York : Public Affairs, 2004. 191 c.
33. Joseph S. Nye. *The Future of Power*. New York : PublicAffairs, 2011. 320 c.
34. Kersaint, Maïté. Exploring Public Diplomacy 2.0: A Comparison of German and U.S. Digital Public Diplomacy in Theory and Practice. Dissertation. Faculty for Cultural Studies, European University Viadrina Frankfurt (Oder), 2013. 335 c. URL: https://drive.google.com/file/d/1ac7jjdrWAWMp2dCVTo4Yw_cj_u8K6eyz/view?usp=share_link
35. Lane N. Advancing the Digital Economy into the 21st Century. Information Systems Frontiers, 1999, Vol. 1, № 3, c. 317–320.
36. Luiz A. de M., Ter-Minassian T. Digitalisation challenges and opportunities for subnational governments. Paris: OECD Publishing, 2020. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9582594a-en.pdf?expires=1729180624&id=id&accname=ocid49014605&checksum=E092A9E234C1C1969CC43C18EE13D1CB>
37. Magdalena Musiał-Karg, Óscar G. Luengo. Digitalization of Democratic Processes in Europe : Southern and Central Europe in Comparative Perspective. Springer International Publishing, 2021, 188c. URL: <https://content.e-bookshelf.de/media/reading/L-16153478-13e872d3a6.pdf>
38. Mancini J. Digitalizing Core Business Processes. True Transformation is more than Digitization, Part 1 of 3. 2018.
39. Mesenbourg T. L. Measuring the Digital Economy. US Bureau of the Census, Suitland, MD, 2001. URL: <https://www.census.gov/content/dam/Census/library/working-papers/2001/econ/umdigital.pdf>

40. Molinuevo D. Impact of digitalisation on social services. Luxemburg: Amt für Veröffentlichungen, 2020. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/fb81ac6f-85d1-11ea-bf12-01aa75ed71a1/language-en>
41. Richard Heeks. Building e-Governance for Development: A Framework for National and Donor Action. E-Government Working Paper Series – Working Paper No. 12 – Institute for Development Policy and Management. University of Manchester, Precinct Center, Manchester, 2001. 39 c.
42. Ritter Thomas, Pedersen Carsten Lund. Digitization capability and the digitalization of business models in business-to-business firms: past, present, and future. Industrial Marketing Management. 2019. № 86. P. 180–190.
43. Schmidt R., Klein B. Was macht die Digitalisierung mit der Politik? Berlin/Boston: De Gruyter, 2022, 171 c. URL: https://drive.google.com/file/d/1lWHqNgVH0LQHY7-HaCCqYz4aM5Qy-mBL/view?usp=share_link
44. Shemchuk V. National Cyber Strategy of the United States of America: Experience for Ukraine. Naukovij visnik Nacional'noi akademii vnutrisnih sprav. 2019. № 4 (113). P. 119–124. URL: https://drive.google.com/file/d/1I1HFazavEl-87RpY8SqIG57kR-_SVYFC/view?usp=share_link
45. Stephan Ramesohl, Holger Berg Steering digitalisation in the right direction: key points for science and politics. Wuppertal : Wuppertal Institut für Klima, Umwelt, Energie, 2019. URL: https://epub.wupperinst.org/frontdoor/deliver/index/docId/7448/file/7448_Digitalisation.pdf
46. Sybille Bauriedl, Anke Strüver. Smart City - kritische Perspektiven auf die Digitalisierung in Städten. Bielefeld: transcript, 2018, 361 c.
47. Tapscott D. The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence. New York, NY: McGraw-Hill, 1996.

48. Voelsen D., Thiel T. Politische Theorie und Digitalisierung. Baden-Baden : Nomos, 2017, 317 c.
49. Wagner B., Ferro C., Gsenger R. Democracy and digitalisation: handbook. Luxemburg: Amt für Veröffentlichungen, 2022. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/651a6438-7357-11ec-9136-01aa75ed71a1/language-en>
50. Все буде digital: названі країни-лідери за рівнем розвитку цифрової економіки. URL: <https://ubr.ua/>
51. Дія: феномен політичної культури. Інтерв'ю з Михайлом Федоровим. URL: <https://artefact.org.ua/politika/diya-fenomen-politychnoyi-kultury-intervyu-z-myhajlo-fedorovym.html>
52. Основні міжнародні та українські новини у сфері кібербезпеки за березень 2023 року - Рада національної безпеки і оборони України. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/>
53. Україна 2030. Е-країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>
54. Цифрова економіка. Про нові можливості для України. Новое время. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/kubiv/tsifrova-ekonomika-pro-novi-mozhливosti-dlja-ukrajini-2282520.html>
55. Дія. Цифровізація в публічному секторі. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/digitalisation-in-public-sector>
56. Artificial Intelligence (AI). U.S. Department of State – Office of the Science and Technology Adviser. URL: <https://www.state.gov/office-of-the-science-and-technology-adviser/artificial-intelligence-ai>

57. Bloomberg, J. (2018). Digitisation, digitalisation, and digital transformation: confuse them at your own peril. Forbes. Retrieved on August 28, 2019. URL:
<https://www.forbes.com/sites/jasonbloomberg/2018/04/29/digitization-digitalization-and-digital-transformation-confuse-them-at-your-peril/>
58. Cybersecurity. America's Cyber Defense Agency – National Coordinator for Critical Infrastructure Security and Resilience (CISA). URL:
<https://www.cisa.gov/news-events/news/what-cybersecurity>
59. Digital 2023: Ukraine. DataReportal. URL: <https://shorturl.at/DZiTJ>
60. Digital Economy and Society Index (DESI). European Commission – Digital Strategy. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi>
61. Digital Transformation. I-SCOOP. URL:
<https://www.i-scoop.eu/digital-transformation/>
62. Digitalisation in Europe 2022-2023: evidence from the EIB investment survey. Luxembourg: EIB, 2023. URL: <https://shorturl.at/nhgM9>
63. Digitalisierung. Bundeszentrale für Politische Bildung, 2020. URL:
<https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/izpb/digitalisierung-344/>
64. Digitalization and Digitization. Culture Digitally. URL:
<https://culturedigitally.org/2014/09/digitalization-and-digitization/>
65. E-Government Development Database. United Nations Public Administration Network (UNPAN). URL:
<https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/data-center>
66. Media Consumption of Ukrainians: The Third Year of a Full-Scale War. OPIOPA. URL: <https://shorturl.at/21yHy>
67. National Cybersecurity Strategy - The White House. URL:
<https://bidenwhitehouse.archives.gov/oncd/national-cybersecurity-strategy/>
68. Official Meeting Minutes - ACPD Official Meeting (June 14, 2023). URL:
<https://2021-2025.state.gov/acpd-official-meeting-minutes-june-14-2023/>.
69. Oxford Advanced Learner's. (n.d.). Digitalization. URL:
<https://shorturl.at/Epnhl>

- 70.The Times. German election results map: how Germany voted. URL:
<https://shorturl.at/0TTed>
- 71.United Nations. Press Release: E-Government Survey. 2024. URL:
<https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2024/09/press-release-e-government-survey/>.
- 72.United Nations. Roadmap for Digital Cooperation. 2020. URL:
<https://www.un.org/en/content/digital-cooperation-roadmap/>.
73. United Nations. The Impact of Digital Technologies. 2020. URL:
<https://www.un.org/en/un75/impact-digital-technologies>

ДОДАТКИ

**Інтерв'ю з фрау Айлін О'Салліван, членкинею міської ради міста
Франкфурт-на-Майні, уповноваженою з питань громадянського
суспільства, цифровізації та міжнародних справ**

(перекладено авторкою з англійської мови)

Лук'янова Наталія 0:00

Отже, загальні питання про цифровізацію та політику. Перше: як ви оцінюєте вплив цифровізації на сучасні політичні трансформації?

Айлін О'Салліван 0:13

Я вважаю, що цифровізація має два основних впливи на політику. Перший полягає в тому, як політика комунікує та представляє себе суспільству — через політиків чи політичні партії. У цьому плані цифрові інструменти допомагають наблизити нас до політиків. Наприклад, політичні партії можуть використовувати соціальні медіа для більш ефективної комунікації та більш детального пояснення своїх позицій. Це комунікаційний аспект цифровізації.

Другий вплив стосується управління державою. Цифровізація пропонує великий потенціал для підвищення прозорості, сприяння співпраці та стимулювання культурних змін у тому, як політичні зацікавлені сторони працюють разом в уряді. Це відкриває можливості для вдосконалення процесів і відносин.

Звичайно, є і деякі негативні аспекти, які слід враховувати. Ми повинні бути обережними щодо поширення фейкових новин, використання штучного інтелекту для пропаганди та алгоритмів, які посилюють популістські плани.

Наталія Лук'янова 1:48

Багато людей також вважають, що, наприклад, цифровізація може якимось чином обмежити свободу когось, оскільки вони не можуть ділитися так відкрито, але в той же час ми можемо ділитися в демократичному суспільстві. Що ви про це думаєте?

Айлін О'Салліван 2:04

Я думаю, що ми не до кінця зрозуміли, як збалансувати більше каналів зв'язку з необхідністю захисту демократії. Однак ми вже знаємо, що цифровізація, Інтернет і можливості мереж, наприклад, поширення вірусу, підтримали багато політичних і соціальних рухів. Наприклад, революція в Ірані чи відео TikTok про примусові трудові табори в Китаї, де утримують уйгурів. Це яскраві приклади позитивної сторони цифровізації. Але є й інший бік медалі: необмежений характер Інтернету, який має як позитивні, так і негативні наслідки.

Наталія Лук'янова 3:09

Це правда. Які, на вашу думку, найбільші виклики, що постають перед політичною системою та суспільством у контексті цифрової трансформації?

Айлін О'Салліван 3:20

Я вважаю, що в багатьох країнах, містах і націях також бракує знань про те, як насправді працювати з більш цифровою державою. Однією з основних проблем є відсутність знань у багатьох країнах, містах і навіть націях про те, як керувати більш цифровою державою. Наприклад, у Німеччині велика увага приділяється безпеці, але вона, як правило, зосереджена на військовій безпеці, а не на кібербезпеці. Як людина, яка працює з безпекою у повсякденному житті тут, у Франкфурті, я помітив значну прогалину в розумінні та досвіді. Політика має розвиватися в цій сфері, частіше залучаючи експертів, особливо

тому, що наші освітні системи не обов'язково дають кожному навіть базове розуміння ІТ та цифровізації.

Іншою проблемою є відсутність довіри, спричинена зростаючою цифровізацією каналів зв'язку. Людям важко розрізнити реальний контент, контент, створений штучним інтелектом, і реальний розмір онлайн-переміщень. Наприклад, важко оцінити реальний вплив дуже гучної онлайн-меншини та оцінити, чи становить вона ризик для суспільства в цілому.

Наталія Лук'янова 4:55

Отже, загалом підвищення обізнаності здається першим і найбільшим викликом, і я згоден з цим. Але чи вважаєте ви ризик цифрової нерівності? Наприклад, якщо деякі люди знають, як це працює, а інші ні, або якщо деякі країни є більш розвиненими в цій сфері, ніж інші, чи може це створити ризик?

Айлін О'Салліван 5:14

Так, точно. Тут, у Франкфурті, ми бачимо, що багато людей похилого віку не настільки підковані в цифрових технологіях. Ми намагаємося знайти способи навчити їх, щоб вони могли взаємодіяти з державним управлінням у майбутньому. Через 10, 15 чи 20 років багато з того, що ми робимо, ймовірно, буде в Інтернеті, а не особисто. Хоча особисті взаємодії не зникнуть повністю, більшість відбуватиметься цифровим способом. Отже, важливо надати людям можливість брати участь у цифровому житті, яке з часом буде лише зростати.

Також виникає питання, чи зможемо ми залучити кожную дитину в цей цифровий світ, незалежно від її походження чи економічного становища її сім'ї. Я знаю людей, з якими я навчався в університеті, які користувалися комп'ютером зі своїми чотирма братами та сестрами – коли принаймні двоє з них навчалися в університеті. У таких умовах важко навіть писати есе. Отже, завдання полягає в тому: як ми гарантуємо, що кожен може отримати доступ до цього шляху, незалежно від того, звідки він походить?

Що стосується країн, то існує значний розрив у цифровому розвитку. Деякі країни просунулися набагато далі з точки зору знань ІТ та розуміння потенціалу цифровізації. Наприклад, у Німеччині ще багато роботи, особливо щодо безпеки, яка дуже потрібна обізнаність у мейнстрімі політики. Але в таких країнах, як Естонія, люди усвідомлювали ці проблеми десятиліттями.

Наталія Лук'янова 7:07

Рухаючись далі, можна говорити про розвиток електронного уряду в Німеччині. Я дослідив індекс розвитку електронного уряду в ЄС і був шокований, побачивши, що Німеччина все ще на 12 місці. Незважаючи на те, що зараз індекс трохи вищий, дивно, що в деяких сферах Україна випереджає далі, що для них насправді є хорошим результатом. Як ви оцінюєте цей результат? Які конкретні кроки, на вашу думку, слід зробити для покращення?

Айлін О'Салліван 7:45

Наскільки я розумію, одним із головних факторів, які заважають Німеччині стати справді цифровою державою, є необхідність централізованого вдосконалення та управління процесами цифровізації. Політична культура та федеративний устрій Німеччини ускладнюють це. У країні є кілька міністерств, які часто не співпрацюють, а працюють незалежно, кожне з яких прагне продемонструвати власні досягнення. Це призвело до фрагментованої, децентралізованої ІТ-ситуації, де одні міністерства просуваються набагато далі, ніж інші. Це створює відсутність безперервності в процесах цифровізації від початку до кінця, що є важливим для повної цифрової трансформації.

Існує також проблема політичного мислення. На відміну від скандинавських країн, де існує багато урядів меншин, які зосереджуються на пошуку найкращих рішень для всіх, Німеччина часто надає пріоритет рішенням, які відповідають інтересам політичних партій. Це сприяє відсутності єдиного підходу до цифровізації.

Крім того, федеральна структура з 16 штатів означає, що кожен штат прагне бути найкращим у всьому. Хоча ця конкурентоспроможність може здатися такою, що сприятиме інноваціям у цифровізації, насправді вона призводить до затримок у проектах. Ініціативи цифровізації потребують часу та часто виходять за рамки виборчих циклів, а довгостроковий характер цих проектів не завжди відповідає політичним графікам. Отже, багато фундаментальних завдань цифровізації не були повністю вирішені через відсутність політичної волі для планування та реалізації довгострокових стратегій. Це мало значний негативний вплив на електронний уряд та цифровізацію в Німеччині в цілому.

Наталія Лук'янова 10:14

Так, є кілька етапів цифрової трансформації. По-перше, це процес оцифрування, як конвертація документів у цифрові формати. Потім — цифровізація процесів і, нарешті, справжня цифрова трансформація, яка потребує довгострокового планування та відданості.

Що б ви назвали головними успіхами та недоліками електронного урядування в Німеччині?

Айлін О'Салліван 10:43

Я вважаю, що одним із успіхів і недоліків одночасно є Onlinezugangsgesetz (Закон про доступ до Інтернету). Цей закон прийнято для того, щоб громадяни мали доступ до державних послуг онлайн. Спочатку планувалося довести Німеччину до точки, коли до кінця 2023 або 2024 року все, що можна зробити за допомогою держави, буде цифровим. Однак після ухвалення закону не було жодної реальної структури чи плану його реалізації, тож усе продовжувалось, як було. Але коротко кажучи, вони запустили щось під назвою AUTEGE, яке зараз оновлено до AUTEGE 2.0. У цій новій версії пріоритетні процеси, які найчастіше використовуються в Німеччині, призвели до більш стратегічного підходу, хоча він далеко не ідеальний.

Наприклад, у Франкфурті ми отримали вигоду від можливості зареєструватися як громадянин онлайн, якщо ви переїхали в місто або в місто. Цей процес був адаптований у Гамбурзі, який був одним із піонерів у впровадженні цих цифрових послуг. Розставляючи пріоритети та дозволяючи містам ділитися успішними процесами, це стало одним із найбільших успіхів електронного урядування за останні роки.

Наталія Лук'янова 12:44

Я погоджуюсь з цим. Насправді, з мого досвіду, центр зайнятості стане повністю цифровим у 2025 році. Вони інформували людей поштою, але багато хто почувався незручно через зміни та необхідність надавати більше інформації про безпеку. Особисто я знайшов систему набагато зручнішою у використанні, ніж раніше.

Так, я вважаю, що Німеччина досягає великих успіхів у цифровізації.

Айлін О'Салліван 13:18

Приємно це чути.

Наталія Лук'янова 13:22

Однією з головних тем моєї роботи є дослідження того, як цифровізація впливає на демократію та суспільство. Це майже філософське питання. Що ви думаєте з цього приводу?

Айлін О'Салліван 13:39

Як я вже згадував, цифровізація дозволяє більшій кількості людей стати видимими в очах громадськості, чого вони, можливо, не змогли б зробити інакше, виходячи з їхньої мережі чи соціального статусу. Наприклад, хтось із великим талантом, як-от співак чи музикант, який не має зв'язків із сім'єю чи оточенням, усе одно може стати публічним завдяки цифровим платформам. Я вважаю, що це дійсно позитивний аспект цифровізації.

З іншого боку, людям стало легше потрапити в алгоритмічні ехокамери і наражатися на більш екстремальні, радикальні погляди в Інтернеті. Я думаю, що всі ми певною мірою відчуваємо це — коли ми виходимо з цифрового світу та спілкуємося з людьми особисто,

ми розуміємо, що існує набагато більше різноманітних думок, ніж ми очікували. Це ризик, але, можливо, як суспільство ми врешті-решт досягнемо точки, коли зможемо цінувати життя поза цифровою сферою. Можливо, це питання колективного вирішення, яким інструментом ми хочемо, щоб соціальні медіа та доступ до інформації були — як ми хочемо використовувати їх для загального блага.

Наталія Лук'янова 15:26

точно. І, як ви вже зазначали, цифровізація може посилити участь громадян. Які практичні інструменти чи приклади вже існують або впроваджуються?

Айлін О'Салліван 15:37

Наприклад, я знаю, що в Кракові є бюджет громадян, за який голосують онлайн, що, на мою думку, справді цікаво. Щось подібне було у Франкфурті у 2013 році, але це не дуже добре працювало, тому вони припинили громадянський бюджет і перейшли на веб-сайт ffm.de. На цьому сайті громадяни можуть надсилати ідеї або повідомляти про проблеми, наприклад, якщо хтось викинув сміття в громадському місці. Ви можете завантажити фотографію та попросити її очистити. Отже, це платформа з кількома функціями, де громадяни можуть залишати відгуки та пропозиції, що допомагає покращити послуги.

Я вважаю, що це хороший приклад того, що зараз пропонують багато міст — канал для зворотного зв'язку та ідей. Іншим важливим інструментом є гібридні заходи, які дозволяють людям дистанційно або особисто брати участь у громадських дискусіях. Це надзвичайно важливо, тому що зазвичай лише одна група людей відвідує засідання мерії чи комітетів. Ці люди часто вже поінформовані та знають, де знайти відповідну інформацію. Але якщо ми зможемо краще поширювати цю інформацію та запропонувати більш гнучкі формати для участі, це дасть змогу людям із зайнятим життям, наприклад тим, хто працює на кількох роботах або виховує дітей, приєднатися, не зобов'язуючись особисто брати участь у п'ятигодинній зустрічі. Цифрові інструменти можуть надати людям більше можливостей для участі в процесах прийняття політичних рішень. Тож я думаю, що таким чином цифровізація може запропонувати набагато більше різних форматів, у яких люди можуть брати участь.

Наталія Лук'янова 17:59

Ми трохи торкнулися цього питання, але чи існує ризик маніпуляцій і дезінформації в електронній демократії? Як ми можемо вирішити ці проблеми?

Айлін О'Салліван 18:09

Наприклад, я все ще твердо виступаю за те, щоб не наполягати на електронному голосуванні в Німеччині, тому що я не думаю, що ми досягли того моменту, коли ми можемо забезпечити її кібербезпеку. Завжди існує ризик, як-от голосна меншість може домінувати в онлайн-дискусіях, навіть якщо це лише повідомлення з міста. Люди можуть тролити або створювати хвилювання, що може спотворити реальну точку зору громадськості та те, що насправді думає більшість. Крім того, фейкові новини становлять значну загрозу. У часи, коли важко охопити всіх через спілкування, і ви обмежені кількома платформами, це завдання триватиме. Фейкові новини — це те, з чим нам, швидше за все, доведеться боротися деякий час.

Наталія Лук'янова 19:25

погоджуюсь Зробимо невелику перерву чи продовжимо?

Айлін О'Салліван

Я можу продовжити.

Наталія Лук'янова

Чудово! Давайте поговоримо про штучний інтелект. Яку роль, на вашу думку, відіграє штучний інтелект у цифровій трансформації міського управління та політики?

Айлін О'Салліван 19:45

Штучний інтелект безперечно може допомогти полегшити частину робочого навантаження в державному управлінні, особливо коли мова йде про повторювані завдання. Автоматизація не завжди потребує штучного інтелекту, але якщо ми хочемо

зробити крок далі, штучний інтелект може допомогти зробити процеси ефективнішими. Оскільки державних службовців ніколи не вистачає для виконання зростаючої кількості завдань, штучний інтелект може зробити серверні операції ефективнішими.

Я також знаю, що багато людей, у тому числі мої колеги, почали використовувати такі інструменти, як ChatGPT, щоб допомогти в таких завданнях, як написання промов. Це неймовірно корисно, але ми повинні бути обережними, особливо коли йдеться про конфіденційну чи приватну інформацію. Не всі розуміють ризики обміну такими даними із загальнодоступним інструментом, таким як ChatGPT, тому нам потрібно інформувати та надавати колегам повноваження щодо відповідального використання.

Що стосується політики, я думаю, що ШІ може бути корисним для покращення перевірки фактів у публічних політичних дискусіях. Наприклад, під час федеральних виборів було б дуже корисно мати інструмент, який міг би автоматично перевіряти факти в режимі реального часу, поки політики представляли їх по телевізору. Було б надзвичайно корисно мати інструмент, який міг би швидко перевірити, чи було твердження точним чи ні. В ідеалі це могло б допомогти телевізійним ведучим або модераторам зібрати інформацію для перевірки фактів протягом 30 секунд після того, як вони були зроблені.

Наталія Лук'янова 22:05

Так, але іноді ChatGPT також вигадує факти, чи не так?

Айлін О'Салліван 22:09

Напевно. Ви повинні дуже уважно ставитися до джерел, які використовуєте. Однак я думаю, що є спосіб оптимізувати це. У вас може бути якась система у фоновому режимі, який транскрибує сказане, а потім позначає певні частини інформації. Таким чином, якщо ви відчуваєте потребу, ви можете підняти його та представити.

Наталія Лук'янова 22:29

Чи є якісь конкретні випадки використання ШІ у Франкфурті, які покращили адміністративні процеси?

Айлін О'Салліван 22:37

Так, у нас є декілька. Наприклад, є інструмент ШІ, який допомагає перекладати веб-сайт міста кількома мовами. Раніше у нас було лише чотири мови, і все потрібно було перекладати вручну. Це було багато роботи, особливо тому, що веб-сайт часто оновлюється, що означало, що переклади довелося переробляти. Тепер ШІ виконує переклад, що є величезним покращенням, особливо в такому місті, як Франкфурт, де багато людей не говорять німецькою як рідною мовою.

Крім того, ми впроваджуємо програмне забезпечення, яке сканує стан вулиць. Він використовує штучний інтелект, щоб оцінити, чи є якісь проблеми, як-от вибоїни, і допомагає нам визначити, чи вулиця потребує негайного ремонту чи її можна залишити на пізніше. Це робить процес більш стійким і допомагає міським працівникам, надаючи їм дані, необхідні для швидкого реагування. Якщо штучний інтелект виявляє серйозну проблему, її можна вирішити швидше, що економить гроші та ресурси порівняно з очікуванням виникнення більшої проблеми.

Наталія Лук'янова 24:18

І які етичні міркування необхідно враховувати при інтеграції ШІ в державне управління?

Айлін О'Салліван 24:27

До того, як я прийшов на посаду, у кабінеті громадянина була система штучного інтелекту, яка автоматично виявляла обличчя для фотографій у паспорті. Однак системі було важко правильно ідентифікувати обличчя темношкірих і кольорових людей. Він не міг розпізнати, де їхні обличчя. І це, як на мене, яскравий приклад того, чого не повинно відбуватися в уряді. Важливо, щоб алгоритми, які ми використовуємо, навчалися на репрезентативному наборі даних, щоб уникнути дискримінації. Забезпечення того, щоб це було пріоритетом, є ключовим для нас як уряду.

Іншим важливим моментом є дані. Якщо ми використовуємо штучний інтелект в уряді, існує потенційний ризик того, що конфіденційні дані вводяться в систему. Нам потрібно

точно знати, де зберігаються ці дані та як вони обробляються, тому прозорість важлива. Це питання довіри – ми завжди повинні знати, що відбувається з даними, які надходять до машини.

Наталія Лук'янова 25:40

Існує також загальна думка, що ШІ може замінити багато робочих місць, що призведе до безробіття. Однак я чув думки про те, що з моменту запровадження штучного інтелекту рівень безробіття в Німеччині не підвищився, а навіть знизився. Як ти думаєш? Як би ви відповіли людям, які бояться, що штучний інтелект може загрожувати їхнім роботам?

Айлін О'Салліван 26:12

Я думаю, що ситуація більш тонка. У Німеччині ми вже маємо значну нестачу кваліфікованих працівників, і з демографічними змінами, які ми зіштовхнемося в наступному десятилітті – коли третина робочої сили державного сектора вийде на пенсію – виникне величезна прогалина, яку потрібно заповнити. Штучний інтелект і автоматизація можуть допомогти заповнити цю прогалину.

Зрештою, я вважаю, що штучний інтелект не обов'язково замінює робочі місця, а скоріше перетворює їх. Автоматизація усуває нудні, повторювані завдання, що може зробити роботу більш цікавою та захоплюючою. Наприклад, штучний інтелект може виконувати повторювану роботу адміністратора, але люди все одно будуть потрібні для нагляду та прийняття рішень. Тож хоча деякі завдання можуть змінитися, я не думаю, що це вбивця роботи, а скоріше її трансформація.

Якщо поглянути на ширший контекст, робочій силі доведеться адаптуватися через демографічні зміни. ШІ може допомогти послабити певний тиск, особливо в державному управлінні, і створить більш кероване та менш стресове робоче середовище. Отже, хоча може здатися, що штучний інтелект загрожуватиме певним роботам, це також можливість переглянути ролі, зосередившись на більш креативних і продуктивних завданнях вищого рівня. Хоча автоматизація може замінити деякі завдання, більш імовірно, що робота стане цікавішою, оскільки люди можуть зосередитися на вирішенні проблем і творчій роботі, а не на монотонних справах.

Наталія Лук'янова 27:48

Так, насправді я з цим повністю згоден. Ми рухаємось до майбутнього цифрового розвитку міст, які технології та ініціативи можуть зробити міста більш цифровими та зручними для жителів?

Ейлін О'Салліван 28:01

Я вважаю, що розумне використання даних є ключовим. Наприклад, використання цифрових близнюків у міському плануванні – це те, що використовують багато міст, у тому числі Франкфурт. Зараз ми працюємо над генеральним планом із Франкфуртським університетом прикладних наук, щоб створити значущі варіанти використання нашого цифрового двійника. Крім того, покращення доступу до уряду та розуміння місцевої політики може зміцнити зв'язок між мешканцями та їхніми демократичними процесами, що полегшить людям взаємодію.

Наталія Лук'янова 28:56

точно. Цікаво, як міста в усьому світі впроваджують ці технології, але вони дуже відрізняються. В Азії, наприклад, культура і етика, міркування різні. У Сінгапурі економіка високо цифровізована, але вони все ще практикують смертну кару. Набагато складніше впроваджувати такі системи в демократичному суспільстві.

Айлін О'Салліван 29:27

Це важливі питання, які слід розглянути. Наприклад, хоча штучний інтелект, який відстежує місцезнаходження людей у місті, може бути легшим у деяких місцях, у Німеччині та більшості європейських країн, це буде серйозною перешкодою з поважних причин. Ми також використовували дані різними способами, наприклад, під час події фан-зони Кубка Європи. Ми використовували датчики для збору живих даних, які візуалізувалися на платформі міських даних. Люди могли перевірити систему світлофорів,

щоб побачити, які зони фан-зони заповнені, помірно заповнені чи багато місця. Це допомагало відвідувачам вирішувати, куди йти залежно від розміру їхньої групи, створюючи розумніший і ефективніший досвід без шкоди для конфіденційності. Йдеться про використання інтелектуальних даних на благо громадян, забезпечення захисту даних.

Наталія Лук'янова

Яким ви бачите майбутнє уряду у Франкфурті та Німеччині? У вас є якісь короткі підказки про те, що буде?

Айлін О'Салліван

Нещодавно ми прийняли ключове рішення в міському парламенті щодо реструктуризації управління цифровізацією. Ми впроваджуємо офіс трансформації з менеджерами програм, які курують різні проекти цифровізації, особливо зосереджуючись на електронному урядуванні. Ця централізація підвищить ефективність і допоможе прискорити прогрес. Я вважаю, що до кінця цього року з трансформаційним офісом ми побачимо швидку реалізацію проектів. Це надзвичайно важливо, оскільки Німеччині необхідно прискорити свою цифрову трансформацію, і я оптимістично налаштований, що ця ініціатива допоможе нам рухатися вперед.

Наталія Лук'янова

Чи обмежується ця трансформація Франкфуртом?

Айлін О'Салліван

Так, офіс трансформації специфічний для Франкфурта. Встановлюємо його командою з 12 осіб. Однак його успіх також залежатиме від дій державного та федерального рівнів, оскільки ми покладаємося на їхню підтримку законодавчих змін, щоб оцифрувати процеси для громадян та ефективно надавати послуги.

Наталія Лук'янова

Одне з останніх питань – про цифрові технології. Вони можуть як зміцнити демократію, так і поставити її під загрозу, залежно від того, як їх використовують. Чи згодні ви з цим твердженням? які ваші думки

Айлін О'Салліван

Я з цим повністю згоден. Це тема, яку ми часто обговорюємо, зважаючи як загрози, так і можливості. Ми бачимо наслідки великих технологічних компаній у США, де політичне втручання через зміни алгоритмів використовувалося для впливу на громадську думку в певному напрямку. У Європі важливо підтримувати суверенітет, особливо з огляду на нашу залежність від програмного забезпечення та платформ соціальних мереж, які не належать до ЄС. Крім того, ми повинні постійно усвідомлювати, що громадяни володіють створеними ними даними. На жаль, в Європі ми про це мало говоримо. Багато даних, які ми надаємо компаніям, не належать нам. Закон про дані має на меті змінити це, даючи людям можливість монетизувати свої дані. Наприклад, якщо ви використовуєте таку систему, як Google Home, ви можете вирішити стягувати плату за обмін даними. Це надзвичайно важливо, оскільки дані, які ми створюємо як споживачі, є цінними — це продукт, який компанії можуть використовувати, щоб продавати нам більше товарів. Це дає можливість громадянам усвідомити цінність своїх даних, і ми всі повинні знати, що жодна компанія не повинна мати до них безкоштовний доступ.

Наталія Лук'янова

Це все з мого боку. У вас є остаточні думки?

Айлін О'Салліван

Просто велике спасибі за можливість обговорити ці важливі теми!

Наталія Лук'янова

Дякуємо також!

Додаток Б

**Інтерв'ю із з Стефаном Зьонгеном, доктором політичних наук і
соціології, підприємцем, публічним спікером і активним громадським
діячем у місті Франкфурт-на-Майні**

(перекладено авторкою з німецької мови)

Наталія Лук'янова

Як ви оцінюєте роль цифровізації в трансформації сучасного суспільства та політики?

Стефан Зьонген

Роль цифровізації щодо трансформації сучасного суспільства значно більша, ніж попередня велика хвиля індустріалізації з винаходом парової машини, а згодом — автомобіля. Це були потужні кроки, які змінили все суспільство у світі. Але порівняно з тим, що ми переживаємо зараз, вони значно менші.

Наталія Лук'янова

А як щодо приватного сектору? Чи така ж велика роль цифровізації і там?

Стефан Зьонген

Так, роль величезна. У німецькій мові є вислів: «Kein Stein bleibt auf dem anderen» — «не залишиться каменя на камені». Цифровізація змінює все, і це стосується не лише великих компаній, а й малих підприємств і навіть приватних домогосподарств.

Наталія Лук'янова

Які основні виклики постають перед суспільством і економікою через цифрові зміни?

Стефан Зьонген

Найбільший виклик — це зрозуміти нову роль людини. Багато процесів, які раніше виконувались людьми, тепер і в майбутньому будуть здійснюватися цифровими структурами та штучним інтелектом. Нам потрібно запитати себе: яку роль відіграє людина в цих процесах і як цю роль потрібно переосмислити.

Наталія Лук'янова

Ви заснували Newcomers Network, щоб підтримувати мігрантів у Франкфурті. Як цифрові інструменти допомогли у сприянні соціальній інтеграції?

Стефан Зьонген

Раніше потрібно було особисто йти до установ, щоб отримати інформацію, що часто було довготривалим. Сьогодні багато що можна зробити в цифровому форматі, і цифрові асистенти чи боти можуть швидко надати всю необхідну інформацію та рішення. Але саме для новачків, які перебувають у новому середовищі, слід бути обережними. Цифрова інформація може створювати викривлену реальність, і це виклик — розпізнати фактичну ситуацію. Через цифровий світ часто створюється уявлення про реальність, яка такою не є, і розпізнати це — особливий виклик для нових людей, тобто для newcomers.

Наталія Лук'янова

Так, це важливий момент. Моє головне питання в роботі — як цифровізація взаємодіє з демократією. Як цифрові технології можуть змінити механізми демократичного управління?

Стефан Зьонген

Так, це велика небезпека, але я вважаю, що ми можемо використати це й позитивно. Нам потрібно розумно застосовувати ІІІ та соціальні мережі, щоб включити їх у процес формування демократичної думки. Вісім років тому я модерував подію для Facebook Deutschland з представниками з питань цифровізації фракцій земельного парламенту Гессена. Цікава інформація, яку я тоді дізнався: партія AfD на той час мала стільки ж працівників у сфері соціальних медіа, скільки всі інші партії разом.

Сьогодні, вісім років потому, ми бачимо наслідки: AfD особливо сильна серед молодих виборців. На платформах як TikTok і Instagram AfD активно присутня та напряду впливає на результати виборів. У групі до 30 років це найсильніша партія. Це показує, як працюють соціальні мережі — і партії як die Linke також роблять це дуже добре. Інші великі партії майже цього не роблять.

Наталія Лук'янова

Так, це правда. AfD та die Linke досягають успіху серед молоді, бо мають потужні канали в соцмережах. Чи існує ризик, що цифрові технології не лише зміцнюють демократію, але й загрожують їй?

Стефан Зьонген

Звісно, такий ризик існує. Демократія і демократичне представництво дуже сильно пов'язані з людиною. Але багато процесів у нашому офісному повсякденні чи в бізнес-структурах більше не потребують людей. Питання в тому, як довго демократія ще буде потребувати людей. Сьогодні неможливо голосувати електронною поштою чи факсом. Демократичний процес все ще аналоговий: я маю бути присутнім на виборчій дільниці або голосувати поштою — але не цифрово. Можливо, це і добре, що так воно є.

Наталія Лук'янова

Ви керуєте Montagsgesellschaft, у якій обговорюють важливі соціальні теми. Чи помічаєте ви зміни в характері публічних дискусій під впливом цифровізації?

Стефан Зьонген

Так, безперечно. Люди мають думки, і в Montagsgesellschaft ми їх обговорюємо. При цьому стає помітно, що думки дедалі більше формуються під впливом. Думки виникають з інформації з газет, книг, телебачення та, звісно, інтернету. Чим більше ти перебуваєш у цифрових структурах, тим сильніше ти під їхнім впливом.

Часто контент в інтернеті той самий, що й у традиційних ЗМІ, але його набагато легше спотворити чи маніпулювати. Тому сьогодні дуже важливо уважно слухати, що хтось каже.

Наталія Лук'янова

У Німеччині багато хто вважає, що цифровізація може призвести до несправедливості. Що потрібно зробити, аби цифрові інструменти більше сприяли участі громадян і не ізолювали окремі групи?

Стефан Зьонген

Йдеться насамперед про освіту — освіта, освіта і ще раз освіта. Лише так можна адекватно працювати з інформацією, яку надають соціальні мережі та цифрові структури. Моя 16-річна донька та 12-річна також, сприймають цифрову інформацію зовсім інакше, ніж я. Я одразу впізнаю, коли щось сфальсифіковано чи кимось вплинуто, але це завдяки моєму освітньому бекграунду і досвіду. Тому молодим людям так важливо отримати якісну освіту, щоб критично і вдумливо підходити до цифрового контенту.

Наталія Лук'янова

Наприклад, у Німеччині за останні роки покращилась ситуація з електронним урядуванням (E-Government), але все ще є виклики. Які найбільші перешкоди стоять на шляху цифрової трансформації публічного управління в Німеччині?

Стефан Зьонген

Зміни завжди важкі для нас, людей, так само, як і в природі. Якщо процес глибоко вкорінений і його завжди робили так, то складно впровадити нові структури, як-от E-Government. На це потрібно щонайменше сім років.

Німеччина менш динамічна, ніж інші країни. Це частина німецької ментальності — і ти, як молода жінка, що приїхала з-за кордону, вже, мабуть, чула це — тут часто кажуть: «Ja, aber» — «Так, але». Це ускладнює впровадження нових підходів.

Замість «Чому б і ні?» ми чуємо постійно «Так, але». Якщо постійно щось піддається сумніву та критиці, замість того щоб спробувати нове, це гальмує прогрес. У E-Government і багатьох нових структурах проблема часто полягає в тому, що готовність до змін у Німеччині нижча, ніж в інших країнах. Часто бракує бажання спробувати щось нове.

Наталія Лук'янова

Як компанії можуть сприяти розвитку E-Government і модернізації державних послуг? Наприклад, як приватні компанії можуть бути корисні, і як електронне урядування може допомогти?

Стефан Зьонген

Зрештою, усе часто впирається в гроші. Якщо приватні компанії можуть показати, де можна заощадити, це створює тиск на публічний сектор, щоб перевірити ці рішення. Наприклад, моя партнерка Ізабель, адвокатка і податкова консультантка, вирішила більше не наймати асистентку. Вона каже, що 80% завдань асистентки може виконати штучний інтелект. Решту 20% вона ще може організувати сама, але це дуже виснажливо. Тому вона зараз використовує цифрового асистента.

Наталія Лук'янова

Штучний інтелект усе більше інтегрується в економіку та політику. Чи вважаєте ви, що його вплив може бути революційним для форм правління та економіки?

Стефан Зьонген

Так, безумовно. Ми вже згадували деякі приклади. Штучний інтелект зробить багато речей значно швидше. Наприклад, у Montagsgesellschaft ми тепер використовуємо ШІ, щоб перетворювати зміст заходу в протокол. Це займає лише хвилину. Наприкінці заходу я можу за кілька хвилин дати ШІ вказівку, що були головні тези та які наслідки. Журналісту на це знадобився б як мінімум пів дня. ШІ робить це за дві-три хвилини.

Це вражає, наскільки швидко це працює. Але й виникають страхи. Якщо порівняти з розвитком автомобіля — коли він був винайдений?

Наталія Лук'янова

У 19 столітті або ще раніше?

Стефан Зьонген

Я точно не впевнений, але думаю, що перший автомобіль був винайдений 1886 року, тобто наприкінці 19 століття. Якщо порівняти з нинішньою ситуацією, то з точки зору ШІ ми, ймовірно, ще не дійшли навіть до початку 20 століття. Якщо згадати, скільки часу пройшло, поки автомобілі почали масово з'являтися на дорогах з 1920-х років, тоді як у 1900 році серійного виробництва ще не було — це показує, якою повільною була еволюція. Щодо ШІ й цифровізації, ми, ймовірно, лише на рівні 1900 року, якщо говорити про прогрес.

Наталія Лук'янова

Які етичні питання потрібно враховувати при використанні ШІ в політичних та суспільних процесах?

Стефан Зьонген

Необхідно спробувати частково контролювати ШІ. Процес формування думки зазнає великого впливу через цифровізацію та ШІ — і це потрібно або регулювати, або хоча б розуміти. Регулювання складне, але освіта відіграє ключову роль. Моя 12-річна донька сприймає цифровий контент інакше, ніж я, бо в мене більше освіти й досвіду. Можливо, через десять років нам доведеться подумати, чи не варто ввести щось на зразок

водійського посвідчення для користування цифровими медіа. Не можна просто бездумно довіряти цифровим процесам, не розуміючи, що відбувається. Це особливо небезпечно у формуванні політичної думки.

Наталія Лук'янова

Чи маєте ви особисті прогнози щодо майбутнього цифрової демократії та участі громадян?

Стефан Зьонген

На жаль, я не маю оптимістичного прогнозу. Зазвичай я налаштований позитивно, але тут у мене тривожне передчуття. Раніше, коли людина була обурена чимось, вона йшла до пабу, зустрічала десяток інших, які, можливо, мали таку саму думку, і обговорювала все за пивом. Сьогодні люди залишаються вдома, беруть смартфон і ведуть дискусії в соцмережах. І замість десяти людей вони бачать мільйони — і часто це боти, які поширюють хибну інформацію.

Люди не знають, що це боти, і думають, що це справжні люди. Якщо два мільйони ботів поширюють фейк, це може стати дуже небезпечним. Ми лише на початку цього процесу.

Наталія Лук'янова

Останнє питання — це цитата з наукової ради при уряді Німеччини з глобальних змін навколишнього середовища:

«Цифровізація має вплив і змінює, а також формує світ XXI століття, як жодна інша динамічна зміна раніше. Тому важливим завданням є поширювати її наслідки і водночас формувати саму цифровізацію, щоб досягти глобально сталого переходу».

Як ви бачите баланс між управлінням наслідками цифровізації та активним формуванням її розвитку?

Стефан Зьонген

Допоки я щось розумію і маю під контролем — я можу цим керувати. Коли я більше не розумію — це просто відбувається. Я не розумію, як працює автомобіль сьогодні. Тридцять років тому я, ймовірно, ще міг би — хоча був тоді ще малим, і технічно мені було б важко, але в теорії я міг би зрозуміти, як працює двигун і, можливо, відремонтувати його.

Сьогодні майже ніхто не розуміє, як працює двигун автомобіля. Якщо він зламався — потрібно йти в спеціалізовану майстерню й перевіряти за допомогою комп'ютера. Так розвивається світ.

Це дуже важливо. Потрібно розуміти речі, щоб мати над ними контроль. Якщо я більше не розумію, то втрачаю контроль. І це велика небезпека. Тому освіта так важлива. Чим більше освіти, тим краще. Але одного дня розвиток буде настільки швидким, що ми досягнемо «точки неповернення» — і з цього моменту ми більше не зможемо досягнути ситуацію. Це я бачу як найбільший ризик.

Наталія Лук'янова

Щиро дякую вам за ваш час і вичерпні відповіді.

Стефан Зьонген

Із задоволенням. Бажаю успіху з твоєю бакалаврською роботою!

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА

на кваліфікаційну бакалаврську роботу студентки спеціальності
291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Лук'янової Наталії Сергіївни

на тему: «Вплив діджиталізації на міжнародне співробітництво держав
Європи і США»

28. 05. 2025

м. Харків

Лук'янова Наталія Сергіївна вчасно підійшла до написання кваліфікаційної бакалаврської роботи, постійно відвідувала консультації за графіком, уважно дослухалася до порад керівника, виявила себе як старанна студентка, яка має схильність до наукового пошуку.

Лук'янова Н. С. обрала для цього пошуку одну з маловивчених тем в сучасних міжнародних відносинах – діджиталізацію, яка є не лише технічним процесом впровадження цифрових технологій, а й глибинною зміною парадигм управління, комунікації та взаємодії як усередині держав, так і між ними.

Під час роботи над темою авторка опрацювала великий обсяг періодичної наукової літератури та монографічного матеріалу з даної тематики, що дало можливість розкрити теоретико-методологічні основи і джерельну базу дослідження, дослідити історію розвитку діджиталізації та її соціально-економічний і політичний контекст, вплив діджиталізації на політичні трансформації та міжнародне співробітництво. Авторка не лише визначила перспективи та виклики розвитку діджиталізації в Україні та світі, але й використала дані актуальних джерел, зокрема, своє інтерв'ю з членкинею міської ради м. Франкфурт-на-Майні, уповноваженою з питань цифровізації та міжнародних справ Айлін О'Салліван, публічним спікером і громадським діячем м. Франкфурт-на-Майні Стефаном Зьонгеном (с. 81-91).

Зміст роботи, як і її оформлення, не викликають суттєвих зауважень. Матеріал в роботі викладено з дотриманням внутрішньої логіки, між розділами існує логічний взаємозв'язок. Мету дослідження було досягнуто, завдання, які поставлено на початку роботи, розв'язано в повній мірі. Результати та висновки дослідження є обґрунтованими, спираються на цікавий фактичний матеріал, пройшли апробацію на науковій конференції, мають практичну спрямованість.

Вважаємо, що є всі підстави рекомендувати бакалаврську роботу Лук'янової Н. С. до захисту в Державній екзаменаційній комісії.

Науковий керівник :

доктор історичних наук,
професор

Сергій Лиман

Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, пл. Свободи, 6
28 травня 2025 року

Екзаменаційній комісії із захисту
бакалаврських робіт спеціальності
291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні
студії»

ЗОВНІШНЯ РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну бакалаврську роботу студентки спеціальності
291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Лук'янової Наталії Сергіївни
на тему: «Вплив діджиталізації на міжнародне співробітництво
держав Європи і США»

Останнім часом зростає інтерес науковців до вивчення діджиталізації як чинника політичної трансформації та міжнародного співробітництва в умовах цифрової епохи. Цей глобальний процес охоплює впровадження цифрових технологій у політичні, економічні та соціальні сфери сучасного суспільства. Дослідженню різних аспектів саме цієї важливої проблеми й присвячена бакалаврська робота Н. С. Лук'янової.

Авторка вдало сформулювала предмет, об'єкт та завдання дослідження, що визначило логічну й обмірковану структуру роботи. Н. С. Лук'янова творчо підійшла до розв'язання проголошених завдань, виявила належний рівень фахової підготовки та засвідчила свою обізнаність із особливостями діджиталізації, яка є не лише технологічним процесом, але й потужним чинником, що впливає на трансформацію політичних інститутів, взаємодію між державами та формування нових форматів міжнародного співробітництва.

Робота складається з двох розділів. У першому досліджується теоретико-методологічні основи і джерельна база дослідження, понятійно-категоріальний апарат, історія розвитку діджиталізації та її соціально-економічний і політичний контекст. У другому розділі аналізується вплив діджиталізації на політичні трансформації та міжнародне співробітництво. Як слушно зазначає авторка, «еволюція поняття «діджиталізація» засвідчує масштабність змін, що відбулися в суспільстві під впливом цифрових технологій» (с. 69). Н. С. Лук'янова розглядає міжнародне співробітництво та цифрову політику не лише держав Європи і США, але й законодавчу базу, перспективи та виклики розвитку діджиталізації в Україні та світі.

Висновки дослідження Лук'янової Н. С. є обґрунтованими та мають практичну спрямованість.

Робота не містить істотних недоліків, а сама Н. С. Лук'янова може бути допущеною до захисту та заслуговує на оцінку «відмінно» (дев'яносто).

Рецензент: доктор наук з державного управління,
професор, професор кафедри міжнародних
відносин Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

Віталій Солових

